

Leto
X.

DOM IN SVETI

Štev.
14.

Ureja:
dr. Fr. Lampe.

V Ljubljani.
1897.

Tiska:
Katol. Tiskarna.

V Ljubljani, dné 15. mal. srpana 1897.

Vsebina 14. zvezka.

	Stran
Cvetje s polja modroslovskega. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>) [Dalje.]	417
Županova Minka. (Idila. — Zložil <i>Anton Hribar.</i>) III. Pri skednju. — IV. V Ljubljano	420
Kamenar. (Iz delavskega življenja. — Spisal <i>Vrhovski.</i>) [Dalje.]	422
Pri Klemenčku. (Slika. — Spisal <i>F. Finžgar.</i>)	426
Za vero in dom. (Iz dobe narodnega probujanja. — Spisal <i>A. Sušnik.</i>)	428
Ob Balkanu. (Spomini iz Bolgarije. — Spisal <i>Jos. Repina.</i>) [Dalje.]	430
Slovenski kolesar. (Zložil <i>Korinjski.</i>)	436
Na tuji zemlji. XV. (Zložil <i>M. O.</i>)	437
Klinopisni spominiki in sv. pismo. (Spisal <i>dr. Fr. Sedej.</i>) [Dalje.]	438
Pesimizem. (Spisal <i>dr. V. Korun.</i>) [Konec]	442
Književnost	445
Lužiško-srbska književnost. — Druge književnosti. — † O. Evzebij Fer- mendžin.	
Razne stvari	448
Glagolica na Slovenskem.	

Na platnicah.

Pogovar Od pijače, inu ventočejna tega Vina med enim G: Fajmoštram,
inu med šterjim Farmanim. [Dalje.]

Slike.

Iz domovine. VII. (Sličica <i>Barage.</i>)	417
Z malo sestrico. (Narisal <i>G.</i>)	425
Sprejemna dvorana v asirski palači. (Po <i>Layardu.</i>)	433
Iz domovine. VIII. (Sličica <i>Barage.</i>)	435
Iz domovine. IX. (Sličica <i>Barage.</i>)	435
Opeka s starobabilonskim napisom. (Po <i>Cavaniolu</i>)	440

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. in IX. po 4 gld. 20 kr.

„Dom in Svet“ stane za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrť leta 1 gld. 5 kr. Za dijake na leto 3 gld. 40 kr., za pol leta 1 gld. 70 kr., za četrť leta 85 kr. V tuje dežele po 1 gld. 20 kr. na leto več. Dobivajo se še vse lanske (1896) številke.

Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje tudi „Katoliška Bukvarna.“

Cvetje s polja modroslovskega.

(Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje).

9. Prištevanje dejanja.

Ker je človek prost, ne stori dejanja iz kake sile, ampak sam iz sebe, ker se sam za to odloči. Prav zato je pa tudi radovoljnega dejanja človek sam vzrok. Ker je človek sam vzrok, zato se njemu prišteva ali prideva ali 'imputira'. Vsakdo vé, da se tako godi in sicer po pravici.

Prištevanje ali imputacija je torej naša sodba o tem, čegavo je dejanje. Prištevanje je ali resnično ali neresnično. Ako je kdo pravi vzrok kakega dejanja, tedaj je prištevanje resnično; ako pa ni, je prištevanje napačno ali neresnično.

Kadar prištevamo komu to ali ono dejanje, izražamo dvojno stvar: prvič, da je taisti človek vzrok dejanja; drugič pa tudi, da je tisto dejanje njemu v zaslugo ali krivdo. O tem treba povedati več.

Prvo stvar, katero izražamo s prištevanjem, umevamo lahko. Prištevamo komu dejanje vselej, kadar je storil sam s prosto voljo ali je v tisto privolil. Ako pa ni delovala prosta volja, ne moremo prištevati dejanja. Otroku, dokler nima uma, brezumnemu, znorelemu, besnemu, topemu človeku ne moremo ničesar prištevati. Prav tako tudi ne, ako si kdo pamet zmoti ali zmeša s pijačo, z veliko strastjo in močnim, silnim čustvom. Čim bolj zatemni um in zavlada strast, tem manj je proste volje, tem manj se more človeku dejanje prištevati. Toda prištevati se mu mora strast sama in vse to, kar stori v strasti, pa le toliko, kolikor je mogel misliti na posledice svoje strasti. Kdor koga v popolni pijanosti ali hudi razburjenosti ubije, temu ni do cela prištevati uboja, marveč najprej hudo pijanost samo. Kdor se pa vpijani, vedé, da je v pijanosti zanj nevarnost za grdo govorjenje ali nespodobno dejanje, kriv je poleg pijanosti tudi vsega, kar v pijanosti stori.

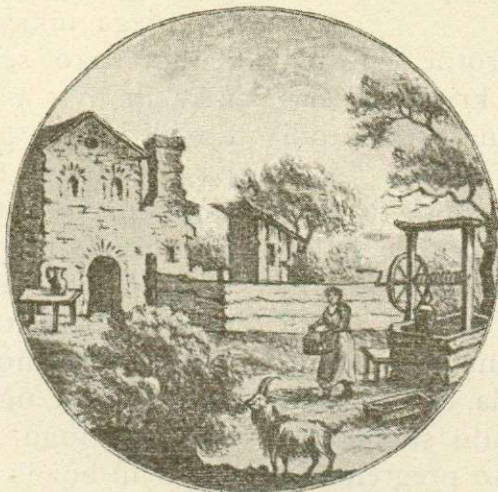
Tudi po drugem načinu pridemo do tega, da se nam prišteva dejanje. Ako smo s kom sodelovali, prišteva se nam dejanje v toliki meri, kolikor smo sodelovali. Sodelovanje je različno: ali pomagamo — dejali bi — z roko (fizično), ali samo z besedo (moralno). Kdor krade z drugim vred, je kriv tatvine; kriv je pa tudi, ako drugemu samó pomaga, ako ga varuje in opozarja na nevarnost; dalje, ako mu ukaže ali svetuje krasti, ali zagovarja njegovo delo itd.

Še nekaj izraža prištevanje. Dobro dejanje nam ugaja in zato je hvale vredno; slabo dejanje nam je zoperno in graje vredno. Pa tudi tisti nam ugaja, ki je dejanje storil, in tisti

nam je zopern, ki je vzrok slabega dejanja. Torej ne samo prištevamo, ampak še v hvalo ali grajo, v dobro ali slabo stran, v zaslugo ali v krivdo prištevamo. Kakor namreč sodimo po nravni ceni dejanja, prav tako in v isti razmeri cenimo tudi osebo, ki je storila dejanje. Ta stvar je vsakomur dobro znana, saj ni človeka, ki bi ne ravnal tako. Zatorej treba reči, da je tako ravnanje naravnost iz naše nravi in iz nramnega reda.

Dobro dejanje, ki je vredno hvale, ima potemtakem v sebi

še ta značaj, da provzroči dobre posledice, z drugo besedo, plačilo; slabo dejanje pa nam nakoplje kazen. To je prav lahko umeti. Popolnoma pa umevamo to, ako pomislimo, da izvira nramni red iz najvišjega bitja. Njegova volja je ustanovila ali določila ta red. Ta volja vsekako hoče, da nramni red izpolnujemo, ali da dobro delamo in se zla ogiblujemo. Ker smo prosti in nas narava ne sili nikamor, ne v dobro, ne v slabo, zato mora biti neka moč v nramnem redu samem, moč, ki človeka pripravi, da se ukloni redu. To moč imajo kazni. Kdor se ne ukloni nramnemu redu prostovoljno, tega zadene kazen, ki ga primora pripoznati nramni red. Pa tudi plačilo izvira iz nramnega reda: kdor dela dobro, tisti učini tudi dobro,

Iz domovine. VII. (Sličica Barage.)

in dobrota nas osrečuje, zlo pa onesrečuje. Ker je Bog, najvišje bitje, neskončno dober, ker ljubi dobroto in sovraži zlo, zato ljubi in osrečuje tudi dobrega človeka, kaznuje pa slabega.

Kazen ima dvojni namen. Najprej ukloni in pokori tistega, ki je delal zlo; tako se s kaznijo popravi nravni red, katerega je prelomil človek. Drugič pa kazen človeka tudi poboljša. Zakaj jako premenljivi smo, naše nagnjenje nas hitro potegne sedaj tje, potem drugam; sklepi naši so nestanovitni, izkušnja nas urno premaga. Kazen pa nas hoče odvrniti od hudega, ker nam napravlja bolečine. Kazni so torej jako važne v nraavnem redu. Brez kazni bi red ne imel dovolj moči in veljave, brez kazni bi ne dosegal namena.

Ker je zakon iz Boga, zaradi tega se ozira tudi izpolnjevanje ali neizpolnjevanje zakona na Boga. Ako zakon izpolnjujemo, je dejanje Bogu všeč; ako ga prelomimo, tedaj Boga žalimo. Imenujemo pa tako dejanje, s katerim prelomimo božji zakon, greh. Da se stori greh, treba je, da ravnamo vedoma in prostovoljno. Kdor ne vé, da je prelomil božji zakon, tudi ni grešil; kdor ni storil slabega dejanja prostovoljno, temu ne moremo dejanja prištevati v greh.

Zasluga in krivda sta si nasprotni. Zaslugo si pridobimo z dobrim delom, krivdo si nakopljemo z grehom, torej sta si nasprotna tudi dobro delo in greh.

Kdor stori kako dejanje pogostno, tistemu je čimdalje lože storiti isto dejanje, ker se ga privadi. Ako stori dobro dejanje, utrdi se mu volja v dobrem; ako stori slabo dejanje, oslabí volja in je čimdalje bolj nagnjena k slabemu. Zmožnost, da kdo stanovitno dela dobro, imenujemo krepost; slabost, da kdo stanovitno ravna slabo ali grešno, imenujemo pregreho ali pregrešnost. Tako se kaže nraavna vrednost človekova ne samo v posameznih delih, ampak tudi v njegovem teženju in delovanju sploh. Krepost je najvišja prednost, pregreha pa nečast in nesreča za človeka. Krepost je tista njegova moč, s katero se stanovitno in odločno drži nraavnega reda, pregreha pa ga stanovitno odvrtačuje od dobrega in priklepa k hudemu.

Kakor je človeku slobodno, delati dobro ali slabo, tako mu je tudi slobodno, pridobiti si ali kreposti ali pregreho. Potemtakem ni nraavno dobro ali slabo le kako posamezno dejanje, marveč tudi človek je ali nraavno dober ali slab. Iz tega vidimo, kako važna je za človeka nraavnost, kako torej našo najvišjo zahtevo in vrlino zmetujejo oni, ki zmetujejo nraavnost: krepost in pregreha sta si nasprotni, kakor svetloba in tema. Nikdar ne smemo nraavnosti ali zaničevati ali zanemariti; saj ima absolutno ali vsestransko

in najvišjo veljavo. Zato pa tudi ne smemo z nobenim izgovorom odstopiti od kreposti, ne smemo je dati za deklo nobeni drugi stvari, nobeni želji, nobeni zahtevi, nobeni koristi.

10. Dolžnosti do Boga.

Nraavoslovje ne razklada le nraavnih nauk v obče, ampak tudi nraavne razmere in dolžnosti posebej. Izpregovoriti moramo o glavnih posameznih zakonih, ki nas vežejo, to je, o glavnih naših dolžnostih. Te dolžnosti ločimo po tem, s kom smo v razmeri. V razmeri smo pa 1. z Bogom, 2. sami s seboj, 3. z drugimi ljudmi. Tudi dolžnosti imamo 1. do Boga, 2. sami do sebe, 3. do drugih ljudij. Po tem redu moramo razložiti dolžnosti. Najprej dolžnosti do Boga!

Zares je treba te dolžnosti obdelati najprej, 1. ker je Bog najvišje bitje, in so torej tudi dolžnosti do njega najvažnejše. 2. Iz teh dolžnostij umevamo tudi druge. 3. Prav mnogi hoté tajiti te dolžnosti, zato je treba trdno pokazati, so-li, ali ne.

I. Mnogi menijo, da zastran Boga so lahko brez skrbi. Prvič, pravijo, ni izvestno, ali je ali ga ni. Drugič trdé: ko bi tudi bil, ne bi imeli do njega nikakih dolžnostij, saj je njemu vse jedno, kako se vèdimo, saj nam neče staviti nikakih ovir v našem delovanju, saj je vzvišen dovolj, da ne gleda na naše malenkosti. Zlasti pa se opirajo tretjič na to, da smo popolnoma slobodni in zatorej nismo nikakor zavezani ali primorani, da bi se uklonili višjemu bitju. Toda taka tolažba je prazna. Do Boga imamo ne samo nekake, temveč najvažnejše in prve dolžnosti, kar bomo izprevideli jako lahko in jasno.

Izkušnja uči, da imajo vsi ljudje zavest ali misel o Bogu. Že ta zavest jih veže, da se o Bogu in božjih stvareh dobro poučé. Če pa pomislimo, da je Bog najvišje bitje, stvarnik vesoljstva, torej tudi stvarnik naš, spoznamo, da imamo vse le od Boga, življenje, moč, um in voljo, torej smo do njega v najtesnejši razmeri in imamo tudi dolžnosti. Dolžnost ni nič drugega, kakor taka razmera, ki zahteva od nas primernih del. Kdo more utajiti, da ni Bog njegov stvarnik? Ako se brani bogotajec z vsemi silami pripoznati Boga, ako ga taji na vsa usta, vendar s tem ne premeni onih razmer prav nič. Bog je Bog, je-li komu ljubo ali ni. Ker pa Bog je, ker smo mi njegove stvari, odvisne od njega do poslednjega lasú, imamo dolžnosti do njega. Da bi bilo Bogu vse jedno, kako se mi vèdimo? Kakšen Bog bi bil neki oni Bog, kateremu je to vse jedno! Ker je neskončno svet in pravičen, ni mu vse jedno. Prav zato nam stavi — ne sicer ovire, pač pa — zakone in s tem nam naklada dolžnosti. Da bi Bog zaradi

svoje vzvišenosti ne gledal na naše malenkosti, to je jako nerodna misel, ki se ne spodobi modroslovcu. Tako se dá govoriti o človeku, o kakem gospodu, ki je toliko vzvišen, da se ne meni za navadne, ubožne ljudi, nikakor pa ni taka misel primerna Bogu, ki obsega vesoljno stvarstvo, visoke in nizke stvari z jednako mogočnostjo in ljubeznijo.

Res smo slobodni in se sami iz sebe odločujemo za to ali ono dejanje. Nismo pa slobodni v tem pomenu, da bi bili neodvisni. Take slobode nima nobeno bitje razven Boga. Prazno je, sklicevati se na slobodo, kakor bi zaradi nje bili prosti dolžnosti do Boga.

Do Boga imamo torej dolžnosti, ker smo od njega odvisni; kakor imamo do roditeljev dolžnosti, ker smo od njih odvisni. To je jasno vsakomur. Zaradi tega se samo nespamet in pokvarjenost upirata dolžnosti do Boga. Vsi narodi, ki imajo pravne pojme in pravni čut, poznajo tudi dolžnosti do Boga.

II. Katere so pa te dolžnosti? Te dolžnosti so dvojne, ker se ravnaajo po zmožnostih naše duše. Ti sta: spoznavanje in hotenje. Zato moramo najprej Boga spoznavati. Že narava sama nas sili, da spoznavamo stvari, ki so okrog nas, pa tudi njih vzrok, ki je Bog. Pamet nam pa to pravi jako odločno, ako jo vprašamo. Kaj naj bi pač spoznavali bolje kakor Boga, ki je najpopolnejše, prvo bitje med vsemi?

Kadar smo Boga spoznali, nam veleva pamet, naj ga pripoznamo, naj se mu uklonimo. To ni nič drugega, kakor da z voljo storimo to, kar stori s spoznavanjem naša pamet. Vendar je to pripoznavanje glavni čin med vsemi drugimi, s katerimi vršimo dolžnosti do Boga. S tem pripoznavanjem stopimo v pravo razmerje med seboj in Bogom. — Nadalje se razvidi samo po sebi, da moramo Boga tudi častiti, to je: izražati moramo v mislih in besedah in dejanjih, da je Bog naš najvišji gospodar. Saj Boga častiti ni nič drugega, kakor v srcu in v dejanju izražati in kazati pravo razmero, ki je med nami in med Bogom.

Z voljo in čustvom se oklenemo tiste stvari, ki nam je dobra; z drugo besedo: ljubimo jo. Bog je najboljša bitje, zatorej je ljubimo, ako je prav poznamo. Tudi ljubezen do Boga je naša dolžnost in sicer najvišja ljubezen. Nobene stvari ne smemo ljubiti tako, kakor najpopolnejše bitje — Boga.

Ker je Bog naš najvišji gospodar, moramo slušati in izpolnjevati njegove ukaze, pa

ne zaradi strahú, ampak zaradi ljubezni. Čeprav se moramo namreč bati božje pravice in božjih kaznij, vendar je ljubezen popolnejša, zakaj strah se ozira jedino na božjo pravičnost, ljubezen pa na vso božjo popolnost.

Brezbožnost, materijalizem in panteizem ne poznajo nobene dolžnosti do Boga. Zato pa so taki nazori ne samo jako krivi in napačni, ampak tudi grešni, ker Bogu kratijo to, kar smo mu dolžni, ker trgajo vez, ki je med nami in Bogom.

Naposled omenjamo tu še jedno dolžnost človekovo do Boga. Kakor nam priča zgodovina, razodel se je Bog človeškemu rodu ne samo v stvarstvu, ampak tudi naravnost tako, da je po izbranih osebah in z izrednimi dejanji, t. j. čudeži naznanil človeku svojo voljo in svoje namene. V krščanstvu je vse to, kar je Bog človeku razodel po nadnaravni poti. — Ali imamo kake dolžnosti tudi do tega božjega razodetja? Tudi do tega razodetja imamo dolžnosti. Najprej je vsak človek, ki sliši, da se je Bog razodel človeku s posebnim načinom, dolžan preiskati to razodenje in se trdno prepričati, ali je od Boga ali ni. Nemaren nikakor ne sme biti v tej stvari, ker je nad vse važna.

Kdor je pa rojen v krščanski veri, tisti mora njene nauke in zapovedi imeti in spoštovati za božje nauke in zapovedi. Nikakor mu ni dovoljeno, otresti se jih, češ, da mu pamet nič ne pové o njih. Pamet nam dovolj pravi, da moramo sprejeti, ceniti in držati to, kar je božjega.

Ako najde kdo v krščanstvu samem razlike ali razne cerkve, mora poiskati in držati se jedino prave cerkve, ki ima očitna znamenja, da je prava božja cerkev in da je v njej resnični božji nauk.

Tudi vera torej spada med dolžnosti do Boga, katere nam morajo biti najimenitnejše in najsvetejše.

Čeprav ne moremo krščanskih verskih naukov vseh razumeti, vendar nam priča mnogo dokazov, da so ti nauki božji nauki. Ti dokazi so deloma povzeti iz zgodovine, deloma iz modroslovja, deloma pa jih lahko vsakdo sam posname iz izkušnje ali iz življenja. V življenju kažejo krščanske resnice toliko moč, tako osrečujejo tiste, ki verujejo in po veri živé, tako koristijo vsej človeški družbi, da s tem pričajo o resnici. Nравnost sama nima nikjer trdnjše podpore kakor v krščanski veri. (Dalje.)

Županova Minka.

(Idila. — Zložil A. Hribar.)

III. Pri skednju.

Pri skednju v sušilu
Prti so viseli
Celi dan na solncu,
Na vrvici beli.

Tine, sin sosedov
Hodi se ozirat,
Kdaj da Minka pride
Prte te pobirat.

In je zašlo solnce,
Mrak že lega doli,
Ave zvon zapoje,
Tine tiho moli.

Pa se zmoti, drugo
Mu na um prihaja,
Tine pa molitev
Spet prične od kraja.

A ne gre nocoj mu
Angelsko češčenje,
V glavi mu prečudno
Vre nocoj vrvenje . . .

Zdaj priteče Minka,
Oj, kako živahno!
Tine jo pokliče:
„Minka!“ prav polahno.

Deklica se stresne:
„Tine, kaj me plašiš?
Kaj se Ti ne smilim,
Da tako me vstrašiš?“

Tine pa naslonjen
K skednja stari steni
Prav s tresočim glasom
Minki to-le meni:

„Minka, je resnica,
Da češ jutri strani,
In da češ ostati
Dolgo tam v Ljubljani?“

Ko bi bilo solnce
Zdaj še na nebesih,
Solze zrl bi Tine
V Minkinih očesih.

Ko pobira prte
Suhe raz vrvico,
Pa veli mu: „Tine,
Vprašaj me resnico.

Tine, moram iti,
Pa se spomni náme,
Zate bom molila,
Ti pa moli záme!“

„Minka, dolgočasno
Tu po tebi bode;
Oj kako na svetu
Čudne so usode!

Koliko prijetnih
Uric sva imela,
Ko sva ob nedeljah
Lepe pesmi pela,

Ti po vaši hiši,
Jaz pa izpred hleva!
Danes še v ušesih
Tvoj mi glas odmeva.

Minka nič ne hodi,
Mar doma ostani,
Saj ni nič prijetno,
Lepo ne v Ljubljani!

Tam bo domotožje,
In se boš jokala,
Kaj da nisi rajša
Tu domá ostala?

Spridila se bodeš
Doli pri meščanih,
Bog zna, kaka pamet
Vzraste ti v možganih.

Nekaj še pri srcu,
Minka draga, nosim,
Ali smem izreči?
Dovoljenja prosim.“

„Tine, kar izreci!“
Minka tiho pravi
Obložena s prti
Predenj se postavi.

„Kaj čem? saj si morda
Sama že vganila.
Ali se spominjaš,
Kaj sva se menila,

Ko sva šla od maše
Enkrat v zadnjem posti
Da še vaša hiša
Z našo jedna bosti?

Stara mati moja
Davno to želijo,
Minka, ali tvoja
Kaj o tem velijo?

Ti si dékle sama
Sin jaz sam pri domi,
Trdno sem že upal,
Zdaj se mi pa dvomi.

Oče tvoj je čuden,
Kar je za župana;
Zdaj po glavi vré le
Mesto mu Ljubljana.

Več ni tak, kot bil je,
Oh, kako je škoda!
Mar ni kmet mu, zdaj le
Mar mu je gospoda.

In sedaj še tebe,
Minka bo popačil
In namene moje
Vse bo predrugačil.

Minka, jaz te ljubim,
Srečen bil bi s tabo,
In pri meni tebi
Ne bi bilo slabo.

Minka, če greš v mesto,
Bodeš se zgubila,
Vem, da me ne bodeš
Potlej več ljubila.“

Čudno Minki zali
To po glavi vreve,
Čudno jo pri srci
Govor ta pogreva.

Saj ni pač lesena,
Tineta poznade,
Saj sta skupaj vedno
Izza dobe mlade.

Skupaj sta igrala,
Tekala in rasla,
V šolo skup hodila,
Skupaj sivke pasla.

V vsem življenju dvajset
Dnij bi ne dobila,
Da se nista zrla
Ali govorila.

Tine je mladenič
Tudi brez napake,
Srečna ona srenja,
Ktera ima take.

Srečna bode deklet,
Istina gotova,
Ki ga bo dobila,
Žena bo njegova.

Saj to vsi velijo,
To dekleta znajo,
Ž njim brez njega mnoge
Snubstva že ravnajo.

Pa ni Tine takšen,
Kakor ponočnjaki,
Kot proklinjevalci,
Žgánjarski bedaki.

Tine zna, da bode
Enkrat gospodaril,
Torej rajši dela,
Kot okrog bi šaril.

K večjemu k županu
Gre na četrtinko,
Da jej katero reče
In, da vidi Minko.

Pa takoj spet k domu
Tine se požuri,
In domu prihaja
Zmiraj prav ob uri.

Še županov oče,
Skušen mož v modrosti,
Tineta pohvali
Radi té kreposti.

Kadar ide v cerkev,
Gre vselej z možaki,
Ne kot rogovilež
Kje v druhalí kaki.

V cerkvi ne ostaja
Iz klopi domače,
Kot zreš zunaj cerkve
Druge postopače.

Pa lepo je vzrastel,
In rudeč, okrogel,
V zdravju bi in moči
Mnogega premogel.

Čeden fant je Tine,
Mislite karkoli,
Malo je jednacij
Do Ljubljane doli.

Ravno se obraz mu
S prvim mahom diči,
Že pol leta tudi
Brčice svedriči.

Saj bi bil dragonec
Tine prav gotovo,
Pa je sam in ima
Staro mater vdovo.

Dobro mu zapoved
Znana je četrtá,
Z materjo še nikdar
Nista bila sprta.

Kdo bi mogel torej
Tinetu v zlo šteti,
Ako zalo Minko
V zakon če imeti,

Ako mati sama
Sinu prigovarja,
Če ljubezen Tine
Minki tu povdarja?

Saj še ptiček drobni,
Ko se žéni, poje,
Naj li Tine skriva
Srčne želje svoje?

Moral s tem je v javnost,
Mora je odkriti,
Ako Minko zalo
V zakon če dobiti . . .

Zdaj zakliče mati,
Minka „Z Bogom“ reče,
Tinetu dá roko,
In s perilom steče.

IV. V Ljubljano.

Majnik mesec vlada,
Živa je narava,
Bujno vstaja žito,
Bujno rase trava.

Po zelenih vrtih
Pa cvetó cvetlice,
V grmih in po lozah
Žvrgolijo ptice.

Solnce v zlatem jutri
Na nebo prispeje,
Milijone žarkov
Dól na zemljo seje.

Rosa izpuhteva,
Jutro se je zgrelo,
Vse hiti iz sela
Na poljé na delo.

I župan na njivo
Posle svoje spravlja,
Minka pa od doma
V mesto se poslavlja.

Brhka hči je Minka,
Rada se ne joče,
Danes pa solzí se,
V stranski sobi stoče.

Ni še bilo dneva
V Minkinem življenji,
Da bi se topila
V tolikem trpljenji.

Rada ide v mesto
Kuhat Minka mlada,
Rada ide z doma
In doma je rada.

Težko je spomladi
Z doma se ločiti,
Težko ljubo mater,
Oča zapustiti.

Kdor se prvič loči
Od domače kočice,
Temu se ne čudi,
Če ihti in joče.

Žalost čuti Minka
In solzeč se joče,
Iti pa le mora,
To želijo oče.

Pa še nekdo drugi
V kuhinji se kiše
In solze debele
Skrivoma si briše:

To so mati Špela,
Radi hčer imajo,
Oh kako jo s težkim
Srcem z doma dajo!

Pa kaj vse pomaga
Zdihni in solzice!
Oče to velevala,
Mora do resnice.

Pa zakličče oče,
Ko se konj napaja:
„Urno, urno, Minka!
Nama čas prihaja“

Pride hčerka Minka
S culico iz hiše,
Z lic rudečih solze
Z robcem belim briše.

Nekaj še v zavitku
Prinesó ji mati,
Izročé ji v roke,
Roko hté ji dati.

Pa vlijó se solze
Iz očij obema,
In od nju nobena
Več besede nema.

Pomiri se mati,
Jok nič ne pomaga,
In velí bridkostno:
„Idi, hčerka draga!

Na Boga ne zabi,
Vedno rada moli,
V cerkev le smeš iti,
Ne drugam okoli!

Si-li vzela molek?
Rada mi ga rabi,
I doma mi mašne
Knjižice ne zabi!

Rada slušaj vedno
In se pridno uči,
S praznim opravilom
Nikdar se ne muči!

Moških se ogibaj,
Družba ta ni záte,
Bog in angel božji
Pazita naj náte!

Zdaj pa srečno, z Bogom!
Pridem k tebi kmali,
Kadar nujno bomo
Delo dokončali.

Zdaj le teci, Sirca
Oče je zapregel,
Da si tam, še predno
Bo po bič posegel.“

In počasi v žito
Slednja spet se sklanja
Z željo: „Oh kaj nisem
Tudi jaz županja!“

Brzo seže Minka
Materi še v roko,
Milo jo pogleda,
Zdihne prav globoko.

Gre, je že pri vozu,
Voz zdrči z dvorišča,
Mati se umakne,
Ide do ognjišča.

Pa ne more stati,
Stopi ven pred vrata
In po cesti gleda,
Koder se peljata.

Še pozdravlja hčerko
Mati, mater Minka,
Dokler voz ne steče
Onostran ovinka.

Še stoji županja,
Gleda še po cesti;
Pa ni duha, sluha
Več o Minki zvesti.

Daleč tam od sela
Voz drdrá čez polje,
Kjer pojó plevice,
Zlate, dobre volje.

Vstajajo iz žita
Minko pozdravljaje,
I oné, kot plele
Šle bi v mesto raje.

Minka miga z roko,
Deklicam odzdravlja,
In se tužnim srcem
Od plevic poslavlja.

(Dalje)

Kamenar.

(Iz delavskega življenja. — Spisal Vrhovski.)

(Dalje.)

V.

Ko vriskanju se duša udaja,
Nad glavo na lasu visi meč;
Ko najslajša kupa nas napaja,
Sodbo piše prst nam plameneč!

—i—

Ko se na jasnem obzorju pozna svit no-
vega dneva, korakajo delavci v kamenolomu
okoli lesenih kolib, iščoč zmrzlega orodja, ka-

tero se kar prijemlje golih rok. Natikajo si ro-
kavice, zaviti so v najdebelejšo obleko, ali pa
v dvojno poletno. Večina ima obleko jako
ubogo in raztrgano.

Ko je došel naš Martin med delavce, za-
slišal je takoj Janeza, ki se je prepiral z dru-
gimi. To mu je znamenje, da tovariš danes
ni zajutrkoval doma, temveč v baraki.

„Danes pa ne grem domov k južini“, ustil
se je Janez, „četudi mi pride stara s celo pro-

cesijo nasproti!“ Tovariši so ga mirili, potem pa ga popustili in se razšli na delo.

„Danes moram popraviti, kar se mi je včeraj pokazilo!“ Rekši vzame dolg železen drog in gre z njim v kovačnico. Ta drog je bil železen sveder za vrtanje, ki ga je bilo treba pogosto ostriti. Naš Janez je bil sedaj strelec, imel majhen priboljšek v plačilu, a tudi večje izkušnje za pijančevanje. Prejšnji dan se mu je bil strel pokazil, da ni sprožil. Ker ni bil še dovolj vajen tega dela, utegnil je pri nabijanju prebiti užigalno cev, da ni užgala.

„To moram danes izvrtati; bom videl, ali pojde ali ne“, ustil se je Janez.

Vodja ga je opozarjal na nesrečo, ki se lahko primeri, ter mu svetoval, naj oni naboj z vodo zalije in nekaj dni pusti, da se strelivo pokvari. „Rajši napravi danes drugo, novo luknjo, saj ni samo ona skala tukaj“, reče nevoljen Janezu in odide po svojih opravkih.

Toda Janez ni slušal, temveč je dal kovaču najdebelejši sveder, da ga poostri, med tem se pa sam še v baraki pomudil in izpil kozarček žganja.

Bilo je okoli desete ure, ko je solnce prikukalo preko gozda v kamenolom, kakor bi bilo radovedno, kaj se ondi godi. Janez prinese iz kovačnice sveder ter veli svojemu tovarišu pri vrtanju, naj gre po železni kij in po lestvo.

„Bova hitro gotova, le kmalu pridi!“ A ta ga danes ni slušal, temveč se je rajši pomešal med druge delavce, ki so odvažali kameniti drobiž v stran.

„E, pa pridi ti, Martin, da to malenkost izvrtava!“ pokliče našega Martina. „Vsaj ti mi pomagaj, ker so drugi takšne mevže!“

Da bi se mu ne zameril, vzame Martin težak železen kij in lestvo, katero prisloni na najnižjo skalo, da zlezeta gori. Janez nastavi sveder v stari naboj in Martin začne tolči po njem. Po vsakem udarcu Janez sveder malo zasučje, dokler se ne nabere v luknji drobirja, katerega treba izprazniti z nekim, žlici podobnim orodjem. Ko se je to jedenkrat že zgodilo, reče Janez:

„Vidiš, kako nama izdá to delo! Še dva ali trikrat izprazneva drobir, pa sva gotova. Ko bi pa novo luknjo vrtala, delala bi do noči.“ Rekši nastavi zopet sveder in Martin tolče po njem.

Spodaj na prostoru pod skalo in v kolibah se živahno gibljejo delavci, ker solnce prijetno greje, da je vse radostno lepega dneva. Kar nagloma strašno zagromi, kakor da bi z neba udarilo deset strel ob jednom ali bi se svet podiral. Tako se je zazdelo delavcem, katerih

nekateri so strahú omahnili, drugi pa odskočili. Nato se vsi obrnejo proti skali, kjer sta delala Janez in Martin.

Grozen pogled! Jednega moža je treščil strašni razpok več metrov daleč na skalovje, drugega je vrglo na nasprotno stran, kjer se zvija kakor črvič pod nogami. Kar je živega okoli, vse plane po koncu in pohiti k nesrečnejema. Kmalu se spoznata osebi, pa večinoma le po obleki. Martinu, ki je z udarcem strel sprožil, lopil je sveder kladivo nazaj v glavo, zraven pa ga je gornja odtrgana plast skale vrgla na nasprotno pečino, da je bilo le še nekaj izdihljejev slišati iz ust umirajočega:

„Jezus — — Marija — — žena — — otroci — — ma . . . — —“ še par neumevnih besedij, in ustavil se je jezik, teló se je še parkrat prevrglo, potem pa je življenje ugasnilo. Nekaj mož je pokleknilo poleg njega in glasno molilo, drugi pa so hiteli k Janezu.

Na drugem mestu je bilo vse osmojeno in krvavo po tleh, vmes pa se je med kamenjem kotalo človeško telo. Ko je bolje ogledajo, s strahom opazijo, da ima mesto rok le kratke komolce; ob jednom maha nekaj cunj, iz drugega teče kri. Obraza gornji del je ves obžgan in obtolčen, jedno oko je nekako zasukano, drugo — izpahnjeno. Nesrečnež se ves krvav od strašnih bolečin zvija, postavlja na noge, pa zopet pada, vmes pa kriči, javka in vzdihuje. Delavci ga s silo vzdignejo, položé v rjuho ter odnesó domov, doli h koči.

Ko je Katra zvedela nesrečo, hitela je nasproti, sklepala roki, vpila in kričala, vmes pa še godrnjala: „Naj bi se bil pa bolj čuval! Sam si je kriv! Rajši naj bi bil mrtev ta kakor oni!“

Stari kamenar Jurij jo je resno posvaril, rekoč: „Ti nesrečna ženska, ali se ti še sedaj ne smili ubogi mož? Kolikorkrat je prišel lačen domov, vselej si mu jed solila s strupom! Kolikokrat si mu želela priti s procesijo nasproti; glej, danes smo ti ga — prinesli v procesiji — siromaka! On prestane svoje muke kmalu, ti pa boš imela na vesti, kar si proti njemu zagrešila. Sedaj mu streži, kakor mora streči žena možu, ker to je tvoja dolžnost!“

Žena odgrne odejo s postelje in nanjo položé siromaka brezzavestnega. Še vedno se je zvijal od bolečin, da ga je moral držati močan delavec. S cunjami in rjuhami so mu za silo obvezali krvaveče ude, ali to je izdalo le malo, ker vedno tekoča kri iz strganih žil je silila na dan, da je bila kmalu krvava mlaka od postelje doli do vrat.

Sedaj šele je došel vodja kamenoloma, nagloma poklican. Ves iz sebe ni vedel drugega kakor poslati v vas delavca po zdravnika in

duhovnika, da se oskrbi Janez za vse slučaje. Drugega delavca pa je poslal po Martinovo ženo; njegovo truplo je velel pustiti na miru, dokler ne dojde komisija, kateri je nesrečo še posebej naznanil.

VI.

Srce mirno, ne žaluj,
Grenko žalost premaguj!
Vse, kar tukaj-le živi,
Vse le kratek čas trpi! —

A. Leban.

Solnce je prijazno obsevalo Martinovo kočo tam na rebri ter kukalo vanjo skozi malo okence na gornji strani. Stara mati je polagala malega dojenčka v okorno zibel, rekoč: „Naj se za malo južino naspi.“ Vmes mu je popevala staro in vedno novo popevko „aja-tutaja“, dokler malega nagajivca ni prevzel spanec. Lenka se je bavila s šivanjem pri mizi, zraven nje pa je na stolu čepel dečko kakih pet let. Tudi on je imel šivanko z nitjo, s katero je vezal stare cunje, vidé, da jednako dela dobra mati.

„Mama“, začne dečko, „ali niste rekli, kadar bo solnce sijalo, tedaj pojdem z vami k ateju? Danes pa sije solnce, saj vidite!“

„Solnce sije res, a ti si še vedno majhen, da ne moreš po snegu. Tam doli na rebri je sneg visok bolj kakor si ti velik: kako pa hočeš iti po njem? Če pa morda naju sreča volk, lahko te odnese. Le počakaj še, da boš večji, takrat boš hodil, da se boš še naveličal.“

Dečko se skloni z rokama na mizo ter skrije glavico med njima. Materine besede so ga užalostile.

„Tonček, nič ne jokaj“, pravi mu babica, „bom ti pa jaz med tem, ko mame ne bo doma, povedala povedko o volku in . . .“

Ni še babica izgovorila besede, kar počí strašen strel, da se je strop stresel in so okna zašklopotala.

„Za Boga, kaj pa je to?“ vprašata se obe ženski.

„Spodaj v kamenolomu je počilo“, pravi Lenka. „Mene je vedno nekako strah, odkar dela naš ondi. Kar je lani ubilo jednega delavca tam, odtlej se vedno bojim.“

Babica je zibala in poleg pletla nogavico, Lenka pa je vstala izza mize: „Moram že gledati, da o pravem času pripravim in prinesem jed, sicer se bo vodja jezil, kakor zadnjič, ko sem nekoliko zamudila. Seveda mu ni prav, da Martin ne hodi v barako na južino, kjer bi mu pustil ves zaslužek, kakor nekateri drugi.“

Rekši, nalomi trščic, zakuri, naliže lonec z vodo in pristavi k ognju. Urno je zagorelo, plamen je čvrsto oblizaval posode, južina se je kuhala. Ker se je nabiral v sobi dim, odpre

nekoliko vrata, kar zagleda, da nekdo hiti gori proti koči. V kratkem dospe pred kočo znan ji delavec, žlobudravi Jernejček.

Drugikrat mu je tekel jezik, da se je sam hvalil, „kakor da bi ga imel na vodi“, danes pa je bil ves blede, prepadel in zasopel; ni mogel spraviti besede iz ust.

„Lenka — — mati — — ne ustrašita se! — Nesreča se je zgodila. Vaš Martin — vaš Martin — je — mrtev, — strel ga je pobíl.“

„Sveta Marija!“ zakriči Lenka vsa iz sebe. Omahne na klop pri ognjišču. Babica jo prestreže z rokama, da ne pade na tla, pa je sama vsa omočena od strahú. Tu pristopi Jernejček, da jo pridrži, babica pa pomoči brisalko v vodo in dene na glavo ljubljene sinahe. Tonček začne glasno plakati, na kar se zbudi še mlajši bratec. Treba bi bilo najmanj deset ljudij, da bi ubogo družino tolažili in ji postregli v tem groznem položaju: kaj li bil mogel storiti Jernejček, ki je bil sam ves iz sebe od strahú!

Da se reši iz zadrege, zakliče še: „Lenka pojdi, da še jedenkrat vidiš svojega Martina! Mati pa med tem čuvajte otroka! Oh ti moj Bog!“ Mož si zakrije lice pa odide iz nesrečne hiše, katero je s strašno novico pahnil v takšno gorjé.

Mlada žena se kmalu zavé. Bila je blede kakor mrlič in je težko soplá. Tašča jo je tolažila, kakor je znala. „Kogar Bog ljubi, njega tepe. Sprejmimo voljno hudo šibo! On že ve, da je to za nas prav. Martin se veseli v nebesih. Lenka, ne žaluj preveč, saj to nič ne pomaga!“

S takšnimi udanimi besedami je tolažila modra starka ubogo ženo, čeprav je bila sama tudi potrebna tolažbe. Po kratkem molku ji zopet reče:

„Sedaj se pa, ljuba Lenka, malo preobleci in steci doli, da ga še — jedenkrat vidiš! Morda pa le ni celó mrtev: tedaj mu pa postrežeš. Jaz bom doma, da čuvam otroka in dom; pa molila bom, da mu bodi Bog usmiljen.“

Kakor v sanjah neobčutna napravi se Lenka in odhiti po stezi, po kateri je že tolikrat hodila, ali nikoli s takim srcem. Ko je dospela hitrih korakov v kamenolom, kazal ji je vsakdo, kogar je srečala, da je bilo danes tukaj nekaj groznega.

Tam med kupom zdrobljenega kamenja leži truplo in poleg njega gori — luč. Tjekaj se Lenka ozrè — — njene oči se ne motijo. „Martin, oh moj ljubi Martin! — — Ali slišiš, jaz sem tu, tvoja Lenka! Poglej me še jedenkrat, saj si me vedno rad imel!“ Skloni se k truplu, položi roko na usta, ali bi se morda čutil še kak dihljej. A vse zastonj! Mrzla, neobčutna, z udarci vsa pretolčena glava priča, da njen ljubi mož je že tam, odkoder ga ni mōči več pri-

Z malo sestrico. (Narisal G.)

klicati! Ta bridka resnica jo zopet potare. Nema se vsede poleg trupla, zakrije si oči in začne misliti — —

Kdo vé, kam bi jo bila vodila domišljija, ko bi se ne bilo med tem zbralo nekaj ženskih, ki so jo polahko spravile od trupla v bližnjo barako. Omahujoča se je ondi vsedla tik peči, včasih so se ji vzdignile prsi od bolesti, zopet se je nekoliko umirila, kakor bi zadremala. Vse se ji je zdelo kakor grozne sanje, katerim ni verjeti.

Za nekaj ur je došla komisija, v kateri so bili župan, zdravnik, orožnik in občinski sluga. Vse so pregledali, preiskali in izprašali. Vodja kamenoloma je imel težak posel, da je odvalil odgovornost od sebe. Ko so vsi delavci soglasno potrdili, da je Janezu prepovedal vrtati stari naboj, potem pa da ni bil doma, ko se je dogodila nesreča, spoznali so, da on ni kriv.

Ko se je zapisal zapisnik, povzel je besedo oče Hribernik, župan, mož, katerega je spoštovala vsa okolica. Ogovoril je delavce:

„Strašno vas je danes Bog obiskal. A še desetkrat hujše bi bilo, ko bi bil omenjeni strel

dovršil svojo nalogo in zvalil kup skalovja na vas, ki ste ondi delali. Nesrečni Janez, da se je lotil tako nevarnega posla! Ta nesreča vam bodi prvič v svarilo, da bodete pri svojem nevarnem delu vselej in povsod previdni. Drugič pa si zapomnite resnico, da tukaj na svetu ne velja samo naša moč, marveč je višja moč, katera vlada svet, in tej moramo biti pokorni. Tej moči — Bogu se moramo klanjati, pa treba tudi — Bogu zaupati. Ne vemo, zakaj se je to zgodilo, a to vemo, da so božji nameni vedno dobri in sveti.“

Mirno so delavci stali in poslušali resne besede. Nato velí komisija delavcem, naj mrtvo truplo naložé in odpeljejo na vaško pokopališče v mrtvašnico.

Lenka, vsa omočena, je hotela slediti saném, na katere so naložili njej predrago truplo. Toda ljudje so ji branili tako dolgo, da se je udala. Še jedenkrat je pogledala na sani, kjer je na kupu slame ležal njen mož — sedaj mrlič. „Srečno, Martin, še jedenkrat srečno!“ zakliče vsa iz sebe med jokom, nato pa odide z nekaterimi ženskimi domov. (Dalje.)

Pri Klemenčku.

(Slika. — Spisal Fr. Finžgar.)

Tam za Novakovim lipjem stoji na mali ravnici ulnjak. Obrnjen je proti solncu in ni kaj prostoren. Stavljén je v dva oddelka. Jeden je do malega poln panjev, druga polovica pa je zatvorjena s pokrovi. V ozadju obdajajo ulnjak košate, stoletne lipe. Na zadnji strani ima tudi okno, ki je dobro zavarovano z železnimi ostmi, da ne pride nepoklican gost obiskat pridnih bučel. Pred vhomom je pa mal zelnik. Nerodno je ograjen s trnjem in drugo navlako, da ne pride do vabljivih zelij iztakljiva vaška goved.

Tak je Klemenčkov ulnjak. Njegov lastnik je stari Klemenček, s pridevkom ‚puščavnik‘. Na tem mestu je prebival baje pred davnim časom mož, ki se je bil sprl s svetom ter tu v samoti posvetil svoje življenje le Njemu, kateremu smo dolžni vse. Zato imenuje ljudstvo tudi njegovega naslednika — seveda le krajevnega — puščavnika.

In ne po krivici. Saj tudi stari Klemenček zares le malo zahaja med svet. Suče se po večjem te krog svojih bučelic. Te so mu jedine tovarišice, razven nagajive rogate in bradate živali, katera hoče večkrat, ne vedoč desete božje zapovedi, siloma vlomiti v njegov zelnik.

Med šmarnim je bilo, ko me privêde pot po naključju mimo puščavnikovega stanovanja. Kaj, ko bi malo pogledal k njemu? mislil sem si. Prekoračil sem ograjo ter ob zelniku prišel pred vrata, ki so bila na stežaj odprta in podtaknjena z veliko rogovilo. Pozdravi me oblaček dima, katerega pa lahen vetrič hitro odnese tje v lipje. Prestopivši prag, nisem vedel, sem li v veži, kuhinji ali v ulnjaku. Menda sem bil povsodi zajedno. Blizu vhoda je stal na štirih nogah vegast železen pokrov, na katerem je plapolal ogenj. Poleg ognjišča, če se sme ta naprava tako imenovati, pa je klečal Klemenček.

„E, Klemen, Klemen, danes pa nisi dobro skuhal! Premalo si odlil. Kar jeden sam žganec bo. Predelana stvar, Klemen, slaba kuharica si ti, slaba!“

Tako je godrnjal ded pred-se, držal za uho prsten lonec in mešal z leseno kuhalnico svojo južino.

Mojega prihoda ni zapazil. Preveč je bil zamišljen v svoje delo. Pa ljudje so mi trdili tudi, da je gluh kakor zemlja.

„Dober dan, oče!“ pozdravim moža.

Toda stavec se ni zmenil. — Ni bilo neresnično, kar so pravili vaščani. — Le naprej

se je pomenkoval sam s seboj. Sedaj se je hudoval nase, češ da si ni dobro skuhal, sedaj zopet posvaril lonec, ki se mu neče sukati, kakor bi želel: „Strupove gredi prstene! Tako se mi vrtiš in muliš v rokah, kakor bi bil Ribničan Krivomalh same bognasvaruj vate za pekel.“

Pristopivši bliže, nagovorim moža glasneje. Skloni se, pogleda me s svojimi živimi očmi in pobara: „Ka-aj!“ Jaz sem si mislil: v tretje gre rado, ponovil sem pozdrav in pristavil:

„Pa bode te pozno kosilo, pozno!“

„Saj ne vem, kaj bi dejal, ali bo kosilo, ali bo južina ali pa oboje. Imam taisto opravilo, kakor je je imel rajni Polajnarjev Peter, Bog mu daj dobro! Pred štirinajstimi leti mu je hiša pogorela tam v Logu, saj veš. Peter je zmeraj pravil: ‚Pri nas je ob sedmih kosilo, opoldne južina, naj pa bo ura kolikor hoče.‘ Taka je tudi z menoj. Jedenkrat na dan kuham, kadar imam čas.“

In mož se je pobral s tal, sedel na stol ter se pripravil k jedi. Klobuk, kateremu so stali krajevci na vseh devet dežel, obesil je na klin, pogladil si bele lase proti čelu, da je zadelal „sv. Petra frato“. Tako je imenoval plešo. Mrmraje je opravil potem molitev ter se oborožil z veliko leseno žlico lastnega izdelka.

„Tam-le imaš stol. Sedi, da se ti ne bo kadilo v oči! Povabil bi te na kosilo, pa nimam nobenega ‚vesla‘ več.“ Tako je imenoval žlico.

„Bog vam blagoslovi, oče! Že sem kosil.“

Toda ne vem, ali me je mož razumel ali ne. Nekaj je zabrnal, potem pa pričel jesti z veliko slastjo. Lonec je ubral med kolena, z levico ga je držal za uho, z desnico pa je gonil „veslo“.

Naj se nasiti v imenu božjem. V tem pa si oglejmo notranjo stran njegovega ulnjaka.

Za ognjišče že vemo. Neizogiben nasledok opravkov na ognjišču je ta, da je v bučelnjaku vse črno. Stene se svetijo, kakor bi bile polikane, od samega dima, prav za prav: od nekristalovanega ogljika, ki je, kakor trdé, sorodnik demantov. V kotu stoji postelja, nad katero visi podoba. Nekdaj je menda kazala sv. Mihela, ki duše tehta. Toda sedaj je že nerazločna in zaprašena. Konec postelje visi na steni velika ura, katera je morda pred časom tudi šla in celó bila. Sedaj že izdavná počiva in se ne gane. Klemenček tudi ne potrebuje ure. Južina tako opoldne, naj je ura kolikor hoče, kakor smo čuli. Vstane, ko je dan. Zvečer gre pa spat, ko vidi, da je solnce zatonoilo za „božjo gnado“, ter so se njegove bučelice povrnilo s paše.

Poleg ure visi na lesenem klinu ročna žaga, vrv, veriga, dereze in še nekaj drugih manj

važnih stvari. Dva trinogata stola in vegasta miza, obložena s kuhinjsko posodo in bučelarskimi koritci — to je vse Klemenovo pohošno orodje in posodje.

Mož sam je opravljen v narodno, gorenjsko nošo: dolge škornje, pomaknjene za pete, da se vidijo modre nogavice; precěj ponošene irhaste hlače z razvezanimi stremeni. Telovnika redno ob delavnikih ne nosi. Gorenji del života mu krije debela, ohlapno na njem viseča hodnična srajca, skrojena po najstarejšem koptu.

Postave je puščavnik precěj velike. Malo je res skrčen v dve gubi; a nobeden bi ne mislil, da je oprtan na njegovem hrbtu že devet križev. Majhne oči mu žaré izpod košatih obrvij kakor dvoje svetlih lučij. Zagorelo lice je razorano, ustnice zategnjene v nagajiv posmeh, znak, da je bil ded nekđaj šaljiv in dovtipen.

Ko je Klemenček použil božji dar, obrne se proti meni ter popravi žerjavico na ognjišču.

„Kako pa kaj bučele“, povprašam ga, „ali dobro delajo?“

„Iz škafa najbolje“, odreže se mi prav po špartansko.

„Bo pa slaba letina, ne bo nič strdi.“

„Slaba bo, slaba! Na strd še misliti ni. Muhe stresem ven, pa ostane samo prazno satovje. Saj živiti se tako ne more do svečnice noben roj tako, kakor je sedaj. Klasti jim tudi ne morem vso zimo. Bolje, da pomladi nekaj novih kupim, kakor bi se ukvarjal vso zimo ž njimi. Doli-le v Jarše sem nesel štiri drujce, da bi kaj nabrali, ko je uprav ajda v cvetju. Za nekaj dnij pokrevsam zopet doli, so-li kaj prida nabrali ali ne. Pa ugani no, koliko je dobil najboljši!“

„Od dveh do treh funtov.“

„Hudika je dobil naslikanega! Pol funta je snedel, ne pa nabral. Jeden je šel rakom žvižgat, oni trije pa še pojdejo. Taka je le. Nikoli ne pomnim tako slabe letine za bučele, kakor je uprav letos. Samo jedenkrat vem, da jim je tudi trda predla. Ko sem šival s Kraljem — še onim starim, ti ga seveda nisi poznal, Bog mu grehe odpusti, čeprav me je večkrat ‚nankneftral‘, — poslal me je tudi k Legatu praviti, da mu bodo bučele poginile, če jim ne bo kladel. Prav v tem-le času je moralo biti, nekoliko po Malem Šmarnu tistega leta, ko se je Poljku konj ubil v Stolu, in je Matevžicovo hruško strela razkrehnila.“

„Slabi časi so, oče; ljudje sploh tožijo.“

„E, beži, beži, slabi časi! To le taki pravijo, ki so vsega presiti in niso še ničesar izkusili; taki, ki niso bili dalje, kakor na koritu, potem pa mislijo, da je vsaka mlaka morje.“

Kako je bilo takrat hudo, ko sem jaz doraščal! Tedaj je kmet trpel, tedaj! Desetina, tlaka, kazen, vse to je morilo in trlo siromaka. Zaslužek je bil pa slab; za dvajset borov se je moral človek ubijati ves dan, da mu je pot s curkom lil po čelu. Sedaj ima pa zadnja dekla plačilo, kakoršno poprej prvi hlapec. Potem pa tožijo, da denarja ni. Seveda — kaj pa znosijo vse v táberne in žužlje ter zmečejo godcem v „škant“! Sploh se svet ne zna več vèsti, kakor se gre. Čemu treba kmetu tako drage obleke? Vsako dekle misli, da mora imeti v nedeljo svilen ruto na glavi, pa čevlje na „cvrk“. To je res lepo in brdko. Toda tako oblačilo ni za nas. Naj gre v takih čevljkah v planino, ali kamor si bodi! Bosa pride nazaj. Čevlji bodo pa cvetli in režali kakor ona-le kompáva tam pred durmi. Nekdaj smo pa naredili vse doma. Šajovko in jirhaste hlače — to je človek nosil in nosil, da se je postaral, pa še ni bilo raztrgano. A dandanes smo tako daleč, da se mlade kar sramujejo pokriti se s pečo. Rajni gospod župnik — Bog jim daj najlepšo krono nebeško, tako dobri gospod so bili in stare može jako spoštovali, — ta so prišli nekoč mene obiskat. Pomenila sva se več stvari; prišla sva tudi na nošo. In kaj so mi rekli gospod naravnost iz očí v očí? „Ker je izginila nedolžnost od deklet, zato se pa sramujejo belih peč.“ Vidiš, tako so mi rekli sveti mož, in prav tako je in nič drugače. Prav so rekli. Naj le pogleda, kdor bi drugače mislil, kakšen je sedaj mladi svet.

Toda, le veruj mi, dolgo ne bo tako. Bog bo zavzdignil svojo težko roko in bo strašno pokaznil malopridneže. Ti boš vse to še doživel, ako te ne zadene posebna nesreča; jaz bom pa tedaj že na onem svetu, Bog mi daj milostljivo sodbo in ti moj patron, sv. Klemen!

Moja rajnca mati so mi pravili o prerokovanju iz Šibilnih bukev; kako bo tedaj hudo, ko se bo vila železna kača po vsem svetu. Kri bo kar s curkom tekla. Turška mula bo Rajno pila. Tako daleč nekje še za Dunajem bodo

pa Turka potolkli, da ga bodo peljali na Turško lahko na dveh vozeh. Poprej bodo ljudje nosili rdečo obleko, da se ne bodo poznali krvavi madeži. Tako se bere v Šibilnih bukvah.

In daleč ne more biti več ta čas. Železnica gre menda po vsem svetu, ljudje nosijo rdeče jopiče, moški in ženske — vsi vprek. To je jasno znamenje, da bo ob kratkem obletenje sveta.

Jaz večkrat tako modrujem sam pri sebi, da bi bil kmalu sedaj nastopil vlado čez svet — nov Bog.“

„Pa vendar ne?“ menim jaz.

„Lej ga no! Ne smeš napak razumeti! Da je Bog večer in vedno isti, verujem tudi jaz. Saj so me tako mati naučili v božjih lastnostih. Samo tako bi človek lahko mislil. Vse je izpremenjeno: Mera nova, noša druga, postave drugačne, jezik drugačen, še celó gospodje nam nekam drugače pridigujejo. Ljudje z roko že skoro nič ne delajo. Za vse imajo tiste šmentane kolovrate — mašine ali kakor že imenujejo tega spaka. Če je gospodarstvo vse drugačno, tedaj je tudi gospodar drugi, ne?“

„Res bi človek mislil, da je tako“, moral sem mu pritrditi.

Ker se je bližalo poldne, vstal sem ter se poslovil. Klemenček je pa vzel sekiro, ovil si okrog pasa vrv in šel z menoj vred iz bučelnjaka. Tu zunaj je še postal ter mi rekel:

„Če boš imel čas in se ti bo ljubilo, pridi pa še k puščavniku, da se kaj pomeniva! Mogoče, da še dobi „muha“ ta čas toliko, da ti malo postrežem z medom. Sedaj grem pa gori v Peči, če dobim pripraven gaber, da si popravim vez pri strehi.“

In mož je odšel počasi navkreber.

Jaz sem se pa še jedenkrat ozrl za njim ter si mislil: „To je ded stare skorje, prava podoba strogo konservativnega slovenskega kmeta. Le-to ima za pravo in dobro, česar se je navadil pri svojem očetu in kar je po večletni izkušnji spoznal za dobro. Novotarije so mu pa trn v peti. — Prav pravi Klemen.“

Za vero in dom.

(Iz dobe narodnega probujanja. — Spisal A. Sušnik.)

I.

Še danes vidim v duhu častitljivo postavbo našega gospoda župnika, sivolasega starčka. Glava mu je bila sneženobela, toda srce vedno mlado, obličje vedno smehljajoče, roka vselej

darežljivo odprta, in desnica nikoli ni vedela, kaj dela levica.

Prišel je v našo vas, ki je ob meji štirskokoroški, za vero in domovino ves vnet in navdušen mlad duhovnik, in potem je pol stoletja bival med nami. Ljubeznivi in dobri starček

je bil nam vsem oče. Tri rodove je vzgojil — poznal je vse seljane od zibeli, — rastli smo mu pred očmi: kaj čudo, da smo ga vsi ljubili z isto otroško ljubeznijo!

Kogar je trla bol, da je onemagal pod hudimi udarci krute usode, šel je iskat tolažbe in pomoči h gospodu župniku.

Ko sta klečala ženin in nevesta pred oltarjem, da se za vselej zavežeta, razložil jima je v ganljivem ogovoru, predno je blagoslovil njuno zvezo, važnost zakonskega stanú, ter jima govoril od srca do srca, od duše do duše, da so se vsi prisotni solzili; da, celó častitljivega starčka, spojivšega njuni roki s štolo, so često polile solzé veselja.

In kaj stoprav tedaj, ko je spremljal trupla svojih dragih župljanov na poslednjem potu tje na tihi in mirni kraj, od koder ni več povratka! Oj, kako je znal ganiti do solz seljane, oj, kako jim je vlivljal v srca uteho! Govoril je tako prepričevalno, da je človek moral nehoté prestati v tugovanju ter poslušati besede mirú in ljubezni.

Tak dragocen zaklad je imela naša vas; kaj čuda, da smo ga čuvali kakor punčico svojega očesa.

Tik našega sela je bival na svojem gradiču tudi patron ali zaščitnik naše župnije. Dokler je živel starikavi grof, ni bilo odkritosrčnejših prijateljev, nego sta bila oba starčka. Jednaka starost, jednaka srca, jednako mišljenje, vse to je družilo oba moža v iskreno prijateljstvo. Grof je bil mnogo let vdovec, in ker ni imel lastnih otrók, da bi mu vedrili tužno in zapuščeno življenje, iskal je zadovoljnosti in notranjega mirú v osrečevanju tistih ljudij, katere je usoda izročila njegovi oskrbi in nadzorstvu. Najbolje se je pri tem godilo še našemu selu. Lepo šolsko poslopje, v istini veličasten hram, z novo zgrajenim župniščem je pozdravljajl že iz daljave vsakega prišleca.

Tu je bilo mnogo rodbin, katerim je grof kumoval pri sv. krstu; sam je držal novorojenčka na rokah in potem obdaril vso družino. V takih razmerah je bilo naše selo jako srečno.

II.

Bili so pravi praznični dnevi, kadar je stari grof bival med nami, dnevi, katerih se je radovalo staro in mlado, najbolj pa še naš župnik. Jedina stvar, katera mu je vselej kalila veselje in ga navdajala s tužnimi mislimi — je bila nekaterikrat ta, da se je s starim grofom pripeljal k nam tudi njegov mladi sinovec — baron Alfred. Ta je bil svojemu stricu povsem nejednak, v mišljenju in v vedenju. Kakor je stari grof gojil v srcu iskreno ljubezen do svoje

rodne zemlje in spoštoval slovenski jezik, istotako je baron Alfred ob vsaki priliki, kjer je le mogel, pojavljajl svoje sovraštvo do vsega slovenstva. Pred stricem je mladi licemerec sicer prikrival in zatajeval oprezno to svoje protislovensko mišljenje, seveda ne iz spoštovanja pred njim, temveč z bok strahú, da bi ga ujec ne izdedil. Zato je pa nam vaškim fantom često pokazal svoj značaj in mišljenje svoje.

Nekoč v jeseni — bile so počitnice — smo bíli na ledini žogo, kar se proti nam v kočiji pridrví baron Alfred. Hitro se mu umaknemo v stran ter ga po domače, po starem slovenskem običaju pozdravimo: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ — Mladi baron ostrmí, zareži nad nami, češ, mislimo-li, da je on kak glup kmet, — da ga takó pozdravljamo: „Od danes zanaprej me ne smete več tako pozdravljati, ampak reči morate: „Küss' die Hand, Euer Gnaden!“

Kako me bodete torej v prihodnje pozdravljali?“ obrne se baron proti meni, ki sem stal tik njega.

„Takó, kakor pozdravljamo starega gospoda grofa in kakor so nas učili gospod župnik: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!““

Jedva sem izgovoril te besede, zažvižga po zraku bič; baron Alfred me je udaril po glavi, rekóč: „Vam bom že izbil iz glave to slovensčino!“

Nu, ni je nam izbil.

Drugega dné so pripovedovali ljudje po vasi, da je baron Alfred moral brzo ostaviti grad. Gospod župnik, obveščten o tem izgredu mladega aristokrata, naznanil je vse staremu grofu. Ta se je tako razsrdil, da je sinovec moral na mah oditi izpod strehe.

III.

Minulo je nekoliko let. Prišle so nam dijakom zopet vesele počitnice. Odrinil sem torej domov v svoje rodno selo, da se nekoliko tednov odpočijem v dragi domovini.

Pri nas se je mnogo premenilo. Stari grof je bil umrl, in uprava vseh posestev je prešla na mladega Alfreda, kateri je sedaj uganjal svoje burke. Prvo, kar je namerjal, je bilo: čisto nemška šola, s katero je hotel osrečiti naše selo. Pozval je torej v grad župana ter mu povedal, da hoče sam ob svojih troških zgraditi nemško šolo, in šoli bo izkazoval še mnogo drugih dobrot, ako mu župan pomaga, da stariši vzamejo svoje otroke iz slovenske šole in jih dadó v nemško. Slikal mu je s sladkimi besedami srečo, kakoršno bo od te nemške šole imela vsa občina. Občinski predstojnik pa mu drugega ni obljubil, kakor to, da vso stvar sporoči občinskemu odboru.

In zopet je bil naš gospod župnik, ki se je ustavil nevarnosti. Poznal je dobro omahljivost nekaterih seljanov, katerim bi bila prijala baronova ponudba, zato se je uprl temu daru. Z vnetimi besedami je razlagal ljudem, da bi se pregrešili nad svojimi koristmi, ko bi vsprejeli ponudbo oblastnega barona. S tem bi popačili slovenske otroke, naučili bi se v taki šoli jako malo, pač pa bi ti otroci pozneje zaničevali svoje stariše, kakor uči žalostna izkušnja. S solznimi očmi je prosil župljane, naj se ne dadó preslepiti, ampak trdni ostanejo v svoji govorici in v svoji veri, naj povedó za vselej gospodu baronu, da ne marajo takih darov. Sneg in led se otajata, rodoljubna beseda je segla vsem globoko v srce. Izvolili so dva odbornika v odposlanstvo: gospoda župnika in župana, naj nannita baronu, da ga občina dostojno zahvaljuje za njegovo namero. Baron se je togotil, divjal, rekoč: „Vem, odkodi veje ta veter — toda o tej stvari nismo govorili še zadnje besede.“

Ni še minulo od te dôbe štirinajst dnij, ko je župnik prejel uradni dopis, v katerem se mu je priporočalo in naročalo, naj zaradi starosti prosi za pokoj. Mož je to tudi storil. S tresočim glasom je oznanil nekaj nedelj pozneje s propovednice, da se bo sedaj po petdesetih letih ločil od občine, katera je bila njegovemu srcu takó draga in mila. Pozval je s prijateljskimi besedami, naj prihodnjo nedeljo pridejo vsi, stari in mladi, v cerkev, da se posloví od njih.

Prišla je sobota, predvečer onemu dnevu, ko nas je imel za vselej ostaviti naš gospod župnik. Povsodi so se pripravljali, da izkažejo častitljivemu starčku dostojnim načinom svoje spoštovanje in ljubezen, da mu javno osvedočijo, kako malo marajo za barona Alfreda in njegove nakane. Misel na to težko ločitev, na usodno trenutje, izvabila je marsikom solze — vsi so vedeli že naprej, da še nikoli, ni prej ni slej, ni videla cerkev naša toli odkritosrčnih solz, ne čula toli bolestitih vzdihov, — kakor bo jutri. Koprneli smo čuti zopet prisrčne besede na

svetem kraju, — a žalovali smo, da izgubimo dobrega pastirja. Kdo vé, ali se je razven barona Alfreda v naši vasi vlegel kak človek mirno in zadovoljno k počitku!

IV.

Bilo je lepo jutro. Žarno solnce je sijalo na božjo prirodo, zeleneče travnike in temne gozde. Zadel je zvon v pozdrav Mariji.

V hipu je bilo vse živo po vasi. Po kočah so se napravljali praznično; danes je moral vsak v cerkev, da vidi še jedenkrat duhovnega očeta.

Kar se začuje jék malega zvona; v prenehljajih je pozvanjal zvon umirajočih, da se je vsakomur krčilo srcé. Mnogi so hiteli na vas. V tem trenutku je vsakogar prešinila misel, — katere si ni upal izgovoriti. Bali smo se reči to, kar smo slutili, in skoro odveč je bilo, ko nam je pošepetal cerkvenik: „Naš gospod župnik!“

Starček ni mogel zatreti boli, katera je pretresla njegovo srce, — da se mora posloviti od nas. Videzno zdrav je legel zadnjikrat v soboto k počitku — zjutraj so ga našli mrtvega.

Kakor sence so se plazili seljani drug za drugim, da se sami poslové od onega, komur ni bilo več moči v življenju, da se posloví od njih. Poljubljali so njegovo darežljivo desnico, pa jo tudi neprestano rosili s solzami odkritosrčnega žalja.

Ko se je pogrebni sprevod iz župnišča pomikal proti cerkvi, pridrvila je z gradú kočija barona Alfreda in dirjala dalje preko vasi. Kam, — ni vedel nihče. Morda je baron bežal pred svojo lastno vestjo.

* * *

Minulo je od te dôbe deset let. Župnija naša je dobila novega duhovnika, toda dobrega, starega pokojnega župnika se vedno spominjamo. In baš ta blag spomin je vzrok, da se doslej pri nas ni vgnezdila tuja šola in da nam baron Alfred ni izbil iz glave slovenščine, dragega nam materinega jezika.

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

(Dalje.)

Dospevša s Pedrom na trato v gozdu, sva privezala ondi najprvo Julesovega in Ilijinega konja, katera sva bila vzela s seboj, ker tu je bilo zanja varnejše in tudi obilo pašé, potem pa krenila po sledi, katero je bil zapustil Pedro,

drveč za Grkom. Po gozdu je bilo sedaj svetlo, in mogla sva vse natančno videti.

Kakih petsto korakov daleč sva dobro razločevala utiske kopit Grkovega konja od utiskov Španjlovega, kateri so bili drobnejši; zatem je pa prvih nakrat zmanjkalo. Bilo je to na tratici, krog in krog obdani od mogočnih hra-

stov; od sedaj naprej je držala samo Španjola sled in sicer preko trate naravnost proti severu. Grkove ni bilo nikjer. Ako je jezdil v drugo stran, tedaj se je morala odcepiti na tem mestu. A nič takega ni bilo zazreti. Na točki, kjer sva se bila ustavila, so bila sicer tla na široko poteptana, dokaz, da se je tu begunec obračal s svojim konjem, in se je ta vspenjal, zakaj travnato površje je bilo tu in tam razkopano; toda kam da se je obrnil, tega zapaziti ni bilo mōči. Razjahala sva torej in sklonjena preiskavala tla.

„Očitno je, da sem ga tu zgrešil!“ dejal je moj spremljevalec. „Glejte, moja sled se križa v ravni črti s temi utiski!“

„Tem čudnejše je, kam je potem izginil“, sem odgovoril.

„Kakor da ga je zemlja požrla ali da se je dvignil v zrak.“

„V mehkih tleh bi — — —.“

Pretrgal sem pričeti stavek. Oko moje je padlo na visok leskov grm, stoječ štiri seznje na najini levici; ondi je bila prav pri vrhu vejica odlomljena in sedaj visela na drugi, večji. Skočil sem tje in pogledal. Še sveže listje in beli les koncem vejice je svetočil, da je bila odtrgana šele pred kratkim. Nekdo je torej bil pri tem grmu, ki pa ni prišel semkaj po zemlji, ampak — kakor je prej rekel Pedro — po zraku. Šel sem okoli grma, in res! — videli so se globoki utiski podkev.

„Heda, sennor!“ klical sem Pedra, ki ni videl mojega početja, ker je bil od mene proč obrnjen, klečeč na tleh. „Sled je najdena!“

„Ka-aj!“ v hipu je stal poleg mene.

„Caspita! V istini! Stopinje vodijo proti zahodu. Sedaj je jasno: začuvši mene za saboj, je mož nagloma zaobrnil konja, ga vspodbodel, in napravila sta velikanski skok čez ta grm in izbrisala s tem svojo sled. Jako premeten človek je; vidi se, da je že mnogo izkusil! In žival ima izvrstno! A, kako ste iztahnili sled?“

Dal sem mu vejico.

„A! konj je zadel pri tem z nogo ob grm. To ga nam je izdalo. Sicer ne vem, če bi ga bila našla!“

„Težko. Grm zakriva to plat. Jezdila bi bila najbrže po prejšnji sledi nazaj, meneča, da jo je ostavil kje drugod.“

„Tako je. In to je preprečilo vaše bistro oko. V Ameriki, v krajih, kjer sem hodil jaz, bi vam jako dobro služilo. Vidi se vam, da ste dober lovec. — Sedaj pa le zopet brzo v to smer! Radoveden sem, kam naju privēde!“

„Malo slutim, a gotovega ne vem.“

„No, kam?“

„Bom že potem povedal. Saj se bo kmalu pokazalo.“

Zasedla sva konja. Šlo je sedaj po povsem drugačnem zemljišču nego prej. Gozd se je jel svetliti in tla so postajala kamenita. Večkrat je sled popolnoma izginila, in le Pedrovi izkušnosti sva se imela zahvaliti, da sva jo zopet našla. Moral sem se mu čuditi, kako je iz najmanjše stvarce, kateri bi jaz nikdar ne prisojal kakega pomena, dobival celo vsoto sklepov. Noben okrušen kamenček, nobena upognjena bilka mu ni ušla. Bil je prav v svojem elementu. Razločna je bila zopet sled, ko je bilo gozda konec in sva se nahajala na goli ravnini. Ker so bila od obilega dežja tla razmočena, bila je vsaka stopinja globoko udobljena. Pustivša pokrajino, kjer sta se nahajali kolibi, na desni, sva se čez pol ure približala poti, po kateri smo bili včeraj prišli, predno smo naleteli na prosjaka. Pred nama se je potezal jarek; sled je vodila vanj in po njem dalje do gruče skal. Obhodivša te, sva stala na potu in sicer baš na točki, kjer smo bili prejšnji dan zaradi Julesove krivde zagazili v jarek. Tu se je sled končala.

Mimo naju se je na sestradanih kljusetih pomikala tropa Turkov, prišedših najbrže iz Sevlijevega, ki so naju gledali čudeč se, izvestno radi najine čedne zunanosti.

„Grk je torej poiskal to pot“, dejal je Pedro.

„A kam je sedaj zavil? V Trojan ali v Sevlijevo? Povprašajte one radovedneže, če so srečali tega in tega človeka!“

„Bilo bi brezuspešno.“

„Zakaj!“

„Ker je oni šel v Trojan in ga tedaj niso mogli srečati.“

„Hm! Kdo vam to jamči?“

„Njegov prazni žep.“

„Jasneje!“

„Haronis vé, da ste mu vi za petami in da prej ne bode odjenjali, dokler ga ne dobite. Njegovo geslo je torej le: bežati in sicer hitro in ob jednom daleč bežati. A kako, ko smo mu do zadnjega novčiča vse pobrali? Brez denarja ne more nikamor, zato je bila njegova prva pot v Trojan k sestri, ženi Hristovi. Ta mu mora pomagati iz zadrege. Vrh tega ji mora vendar naznaniti, kaj da je z njenim možem.“

„A, sestra mu biva v Trojanu? To je druga; tega mi niste bili povedali! Sévé, denarja potrebuje. — Toda, ali ni imel neke nakane gledé Asparuha? Kaj, če jo sedaj izpolni?“

„Nikakor. Vé, da smo mi tje namenjeni in da bomo onega posvarili. Poleg tega bi utegnil ondi z nami vkup trčiti.“

„Torej je šel v Trojan. In potem? Na katero stran sveta? — Tu je kočljiva točka. Kje zvezmo, kje nam je iskati ubeglega?”

„Pri sestri njegovi.“

„Vi se šalite!“

„Ne. Kaj pak, naravnost bi ničesar ne opravili, tem več pa z zvijačo.“

„S kakšno?“

„To je prav za prav še vprašanje časa. Dobra misel pride sama. Da bom jaz prevzel ta posel, to se razume, ker sem tudi sam sposoben zanj; Iliji ne prisojam potrebne bistrournosti.“

„Vi namerjate preobleči se v Bolgarja in na ta način — —.“

„A, ste uganili moje misli! Da, to poskusiva; samo tega še ne vem, kako bom zvalil ženo, da mi bo izdala brata. Tu igrajo ulogo zgolj okolnosti.“

„Bien, da bi se le posrečilo! In tu bi ne bilo napačno, ako se obrnemo v Trojanu na kakega moža.“

„Na koga?“

„Na mehandžijo, Taraleževega znanca.“

„Ko bi znal zanj! A rajnki mi je zamolčal njegovo ime. Sicer pa ne vem, da bi mi ta v čem koristil.“

„Nas poučil o Hristovih razmerah.“

„To bi že bilo. Če ga kmalu iztaknem, ga bom posetil; dolgo muditi se pa ne utegnem. Nazaj sedaj!“

„Čakajte! Vi ste govorili v jednini? Kaj pomeni to?“

„Ker bom sam pojezdil v Trojan, tedaj —.“

„Kaj? Jaz vas spremim!“

„Čemu? Jezika ne umejete, in vaša obleka bi mi delala neprilichnosti.“

„Prelevim se v Bolgarja.“

„In?“

„In — —. Saj sem res nepotreben! Toda od vas tudi ne smem zahtevati, da bi se tako zame žrtvovali.“

„Prosim, nič ceremonij! Ne tvegam prav ničesar, in ako bi tudi! — za vas rad.“

„Hvala vam! In vi se smete vsegdar name zanašati!“

Stisnila sva si desnici.

„Vi ostanete torej“, nadaljeval sem jaz, „s Julesom in Ilijem v selu Dušvi, kamor bomo peljali mrtveca in oba zločinca, ter počakate ondi, dokler se ne povrnem. Drugo sledi.“

„In če se bo glasilo: Haronis je bežal na sever, na jug, proti zahodu in ne proti vshodu, kjer leži Eski-Džumaa, kaj potem?“

„Potem ponese Ilija sam staremu Asparuhu pismo, dočim jo mi trije udarimo za Grkom.“

„Bravo! — Naprej!“

Zaobrnila sva konja in ju vspodbodla. Za polovico časa, kolikor sva ga porabila sem gredé,

sva bila že pred votlino. S trate sva pripeljala s seboj tudi vseh pet konj, da so nam bili pri rokah, ker z odhodom nismo več smeli odlašati. Dočim je ostal Španjol zunaj pri konjih, sem se jaz napotil v votlino, da uredim vse potrebno. Ko sem bil v rovu, so mi doneli nasproti votli glasovi, pričujoči, da sta bila zakladokopa še vedno marljivo pri delu. Predno sem se spustil iz rova, sem pogledal v votlino.

Ogenj je visoko plapolal in z rdečim žarom obseval gornji del Francozovega života, ki je, stoječ najbrže v jami, zavihanih rokavov metal z železno lopato prst na kup, ki se je vedno večal. Pot mu je v gostih curkih lil po obrazu, in, ker si ga je z umazanima rokama večkrat otrl, tedaj je bil lisast in pegast, da je bilo veselje. Na desno njega — pred steno — je pohlevno ležal na trebuhu djado Ilija in z glavo ril nekam v steno. Mojega prihoda nista zapazila. Nisem ju hotel motiti, zato sem tiho čakal, kdaj da ponehata. Ne daleč od njiju sta sedela jetnika, nemo zroča predsé.

Sedaj je zagnal Francoz glasen krik, vrgel lopato od sebe in izginil za kupom, katerega je bil nametal. Ilija je počasi privzdignil s prstjo posuto glavo in zalitih očij pogledal okolo sebe; potem se je pa zopet spravil v prejšnjo lego, pomaknivši glavo še globočje v steno. Kaj da je tu počel, to mi je bilo neumljivo. Izza kupa sem slišal Francoza najprvo nekako zadovoljno govoriti, nakrat je pa utihnil.

Skočil sem iz rova, in, prestopivši telo dušečega se Ilije, se sklonil čez okop. Pod menoj je zevala globoka in široka jama, in v njej je sedel mežé Jules, držeč v naročju — velik prazen lonec. Usta je imel na pol odprta, in glava se mu je bila nagnila na stran. Prsi so se počasi dvigale.

„He, monsieur, ali ste zaspali?“ sem ga klical.

Stresel se je kakor v strahu in odprl oči. Zagledavši me, je otožno pokazal s prstom na lonec.

„Ahá, razumem! kuhinjska posoda mesto zaklada, kakor ste bili sami rekli!“ sem ga dražil.

Kakor da ga je pičil gad, se je vrgel kvišku in, vihteč lonec nad mojo glavo, divje vpil:

„Monsieur, na dvoboj, na dvoboj vas pozivljem! Kje je Pedro? On in Ilija bodeta sekundanta! Kaj izvolite? Samokres ali meč?“

„Pa v čem sem vas vendar razžalil?“

„V čem! Dve uri sem tu neumorno delal in se trudil, nazadnje pa — ta lonec!“

„Tega vendar jaz nisem kriv!“

„Kriv ali nekriv! Rekli ste, da sem se mučil za kuhinjsko posodo, in to je dovolj! Le pripravite se!“

Treščil je lonec ob tla, da se je razsul na sto kosov, in me vlekel proti rovu.

„Ali se niste bili izrazili proti meni, da mora biti zakopan tu zaklad, ne pa morda kuhinjska posoda?“ sem se branil.

„Da, to so bile moje besede.“

„In napram temu ste izkopali kuhinjsko posodo!“

„Da, sacrebleu, ta prokleti lonec! A nevedé, monsieur, nevedé!“

„Seveda. Radi nje-ga gotovo niste prekopali cele votline. Jaz sem prej le menil, da se je to, kar ste bili v šali izrekli, vresničilo.“

„Da, in lahko si mislite mojo jezo! Vidite, tam poleg vhoda sva z Ilijo vsa tla razkopala, ondi v steni pretaknila sleherno najmanjšo dupljo, tu sem kopal celo uro, in uspeh vsega je — prazen lonec! Od jeze bi se udrl v zemljo! Pa, kaj mislite, ali je bilo v tem loncu kdaj kaj denarja ali dragocenosti in ali ga je kdo že izpraznil pred menoj?“

„Mogoče. Kje ste ga našli?“

Pokazal mi je mesto, kjer je prej stal lonec. Bilo je to meter globoko in prav v kamenati steni, v precejšnji duplji. Očitno je bilo, da ta lonec, skrit tako skrbno, ni bil brez pomena. Začel sem misliti.

„No, kaj pravite?“ silil je Jules.

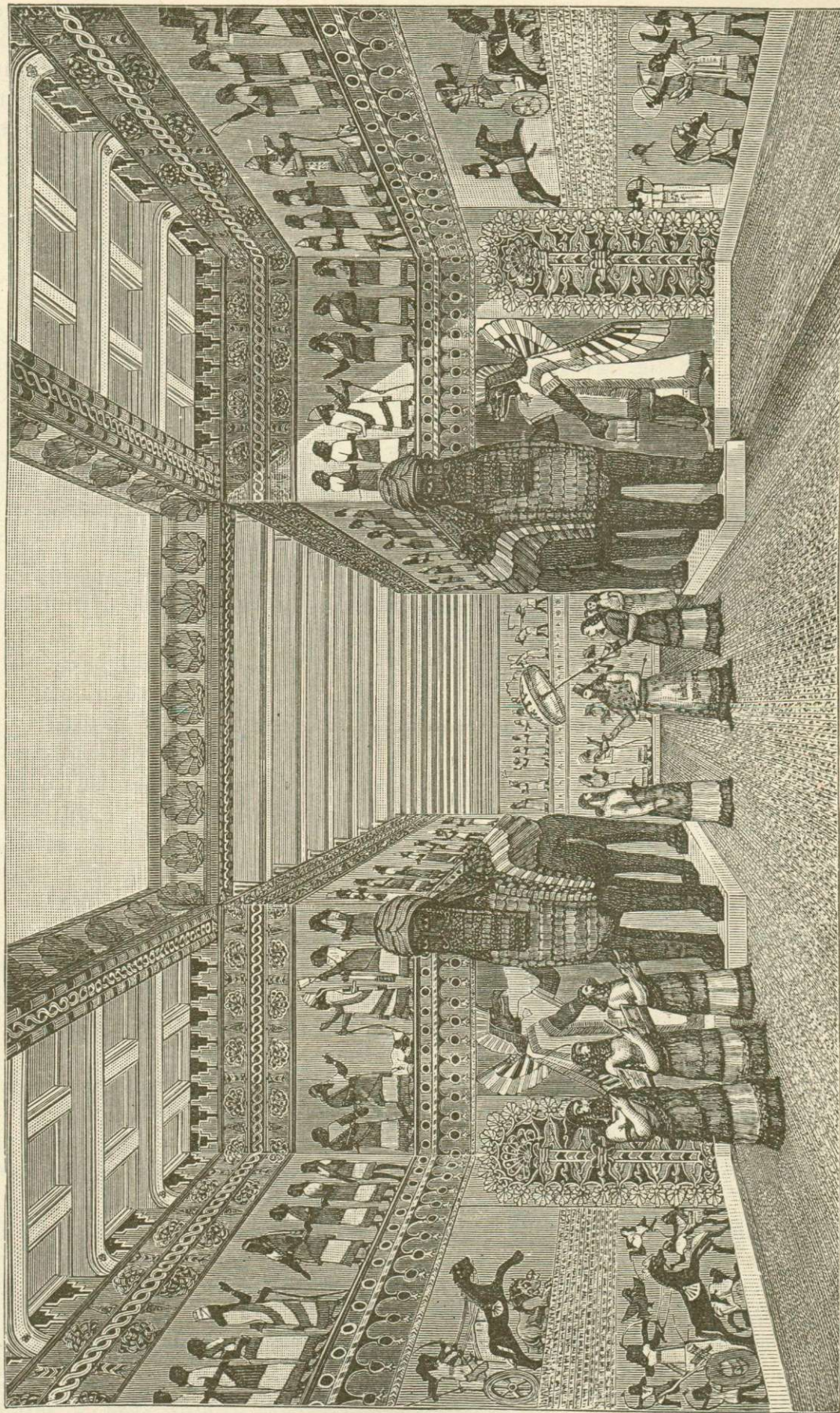
„V tem loncu so bili denarji ali druge dragocenosti.“

„In nekdo jih je gotovo pobral že pred menoj!“

„Dom in svet“ 1897, št. 14

„Da. Tu ni dvoma.“

„Oho! Je dvoma in še mnogo! Če je res kdo bil pri tem loncu, ali mu ga je bilo treba zopet tako globoko nazaj zagrebsti?“

Sprejemna dvorana v asirski palači. (Po Lavardu.)

„Da, treba je bilo.“

„Prosim, dokažite to, monsieur!“

„Čerkes, ki je umrl v Asparuhovi hiši, je zapustil tisoč zlatov in več druge gotovine.“

Kje je dobil to bogastvo? Zeló dvomim, da po pravični poti. Saj veste, kako razvpiti roparji so Čerkesi. Lahko rečem, da nihče drug ni dvignil tega zaklada, kakor ravno oni Čerkes. Na neki način mu je pač prišel tisti list s tajno pisavo v roko, katerega je potem izkoristil. Ker je pa pravi lastnik lista bil ali pa je še živ in je znal priti prepričat se, ali je tu v votlini še vse v starem redu, zato je moral skrbno izbrisati sleherno sled, ki bi ga lahko izdala. Izpraznivši torej lonec, ga je postavil na staro mesto in zopet nametal nanj prst. Na zadnjo uro pa je potem vedno govoril o tem, ker ga je najbrže pekla huda vest —

„Hm! Ne gre mi prav v glavo, da je bilo v tem velikem loncu samo tisoč zlatov.“

„Lahko jih je bilo še jedenkrat več, to je res, in Čerkes jih je izvestno tudi več našel nego samo tisoč. Večji del je zapravil ali potrosil, in toliko mu jih je še ostalo, ko je bilo napadeno selo in je dobil smrtno rano.“

„Pa, saj ne veste, če je bil Čerkes tu!“

„Sklepam tako.“

„Hm! Vaši sklepi so sicer vedno polni bujne domišljije, a običajno so resnični — Stvar je zeló temna in kočljiva. Toda potemtakem sem nazadnje le iztaknil pravo mesto, kjer se je imel nahajati zaklad?“

„Da.“

„Glorijozno! — Jezi me pa le, da je bil lonec prazen.“

„Kaj to? Denarja bi vi itak ne bili obdržali, in potem je jednako. Glavno je, da bi bili vi zaklad na vsak način našli.“

„A! Sedaj odobravate moje početje?“

„Da, in celó hvaležen sem vam, da ste s tem razjasnili celo stvar. Ako bi vi ne bili spravili na dan tega lonca, tedaj bi jaz vedno mislil, da res leži v tej votlini zaklad; a sedaj sem uverjen, da temu ni tako; in prav zadovoljen sem, da je tem ljudem — Grku, Pintevu in Hristu — onemogočeno obogatiti se krivičnim putem, ker, ako bi se že Asparuh prej ne bil pobrinil za stvar, tedaj bi oni prej ne mirovali, dokler bi ne dosegli, po čemur hlepijo.“

„Moja ideja je bila torej izvrstna?“

„Da.“

„In ste prepričani, da bi bil našel zaklad?“

„Da. Prav za prav ste ga našli.“

„Bien. Sedaj sem zadovoljen. Na dvoboj pozabite!“

„Sem že davno.“

„Stop! Kaj pomenja ta ironični smeh okrog vaših usten? Ménite morda, da sem se šalil? Monsieur, to si izbijte iz glave! Če mene kdo razžali, zahtevam tudi satisfakcije! Ste li dobro razumeli?“

„Bien.“

„Tedaj zahvalite Boga, da ste me utešili! Drugače bi bila tekla kri . . . Vraga! Kaj pa počenja vaš Ilija?“

Na Ilijo sem bil popolnoma pozabil. S Francozom sva stala med pogovorom v jami, in zato nisem videl, kaj se je godilo z njim. Kakor že rečeno, je mož ril z glavo v steno ali, kakor sem sedaj razložil, v jedno onih dupelj, katerih je bilo mnogo v steni. In v to sicer jako ozko dupljo se je bil mož navzlic svojih širokih pleč zaril skoro za polovico života! Roki je imel menda tudi notri, z nogama pa je krčevito in konvulzivno brcal in otepaval. Izvestno mu je tu notri pohajal zrak, in mož se je dušil.

Brž sva ga zgrabila z Julesom vsak za jedno nogo in vlekla, da bi ga oprostila nenavadnih klešč. A trajalo je precejšen čas, predno sva ga imela zunaj, zakaj nesrečnež se je bil tako krepko zaril, da je šlo le z največjim naporom.

Obrnišča ga na hrbet, sva videla, da je z obema rokama iskreno pritiskal na prsi precejšno culico temnordeče barve. Sicer je ležal povsem nepremično, zaprtih očij in višnjev v obraz, ter dihal in pihal kakor počen kovaški meh.

„Siromak!“ ménil je sočutno Francoz. „Jedva, da se ni zadušil.“

„Kaj pa je tiščal v to ozko dupljo?“

„Ne vem; morda, ker sem mu bil prej ukazal, da naj še jedenkrat pretakne vse luknjice, podarivši mu mal bakšiš. A nisem zahteval, da naj se samega sebe zmaši v steno. Zdi se mi, da je ta človek včasih malo slaboumen, kaj menite?“

„Slaboumen? Hm! Razven one ‚neumne‘ pri selenickijskem monastiru je ravnal doslej vedno pametno. Tu ga je nekaj posebnega spravilo iz ravnotežja.“

„Kaj neki?“

„Poglejte to culico!“

„A! Tu bo — —“

„Gospodine . . . zaklad . . . sem našel“, spravil je sedaj Ilija z velikim trudom iz sebe in sédel

„Kje je?“

„V tej-le culici.“ In motril jo je z zaljubljenimi pogledi.

„Ali je bila tako globoko skrita, da si skoro tvegat življenje?“

„Da.“

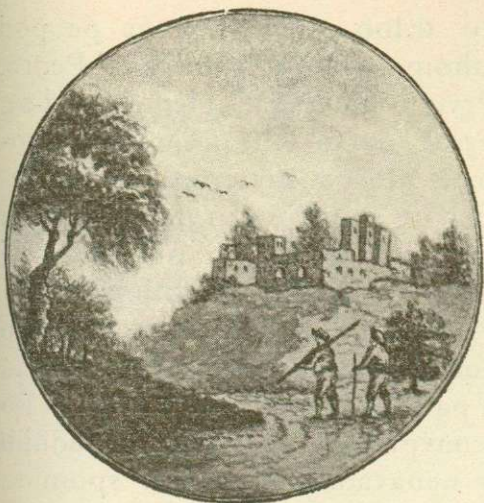
„Pa iz česa si sklepal, da je morala biti v tej duplji culica?“

„Zadišalo je.“

„Po čem?“

„Po rakiji“, in raztegnil je obraz v zadovoljen nasmehljaj.

Iz domovine. VIII. (Sličica Barage.)

skrbno in marljivo vse pretaknil in tako tudi dospel pred to dupljo. Iz nje mi je nakrat udaril v nos duh rakije. Segel sem hitro z roko noter, a ničesar ne otipal. „Bre!“ sem si mislil. „Prazno ni, drugače bi ne merišilo po rakiji!“ ter se z obema rokama in z glavo porinil v ožino; a kakor sem tipal in tipal, vse zastonj. „Ne, odjenjam pa ne!“ — in potisnil sem se še dalje. Sedaj sem držal v roki mehko tkanino, a v njej začutil nekaj trdega. Vesel sem se hotel pomakniti nazaj, a nikakor ni šlo; v svojem navdušenju nisem pazil, in sedaj me je tesno oklepalo trdo kamenje. Rinil sem torej za žive in mrtve, zraka je bilo čimdalje manj, — slednjič sta mi vendar vidva prišla na pomoč.“

„Pa česa se nadejaš v culici?“

„Zaklada!“

„Toda, če diši po rakiji?“

„Hm!“

„Razveži vendar.“

Slušal je. Iz rute je najprvo zažarel lepo rmen kos ovčjega sira, katerega je položil zakladokop Ilija ne baš z duhovitim obrazom poleg sebe, zatem kos črnega kruha, — zamolkla kletvica iz Ilijinih ust, — zatem kos bivolske klobase — Ilija močno zijá, — zatem v zavitku turški leščniki, zvani festék, — Ilija je videti ves zmešan, — zatem nekaj svežih sliv. — Ilija obupno gleda, — in nazadnje velika ploščnata čutara, imenovana butilka ali buklija, čez polovico napolnjena z rmenkasto tekočino: — Ilija glasno zavriska in vihtí steklenico v desnici:

„Gospodine!“

„No?“

„Rakija!“

„Mesto zaklada?“

„Da, da.“

„Si silno vesel?“

„Silno.“ In smejal se je po celem životu.

„In zraven cel zajutrek?“

„Tudi.“

„A!“

„Veš, gospodine, to se je takole dogajalo: Gospodine Jules mi je velel, da naj preiščem še jedenkrat sleherni prostorček v votlini. Ravna je se po njegovem povelju sem

„Zapuščina Taraleževa.“

„O!“

„Kaj pa! Ta jedila je bil naložil Taraležu trojanski mehandžija za odhodnico.“

„In ta jih je tu tako skrbno skrila?“

„Skrbno? Slučajno jih je potisnil malo globlje nego je morda namerjal.“

„In sedaj?“

„So tvoja.“

„Res?“

„Seveda. Saj si jih ti našel.“

„Gospodine, silno sem žejen in lačen.“

„Verjamem; jaz tudi.“

„Ali hočemo zajutrkovati?“

„Sedaj ni prilike in tudi ne časa: odriniti nam je.“

„Samo požirek rakije!“

„To smeš.“

„Gospodine, moj nos!“

„Kaj je ž njim?“

„Je izvrsten!“

Mežé je odmašil steklenico in požrl jedenkrat, dvakrat, trikrat globoko, prav globoko.

Dobri mož je pri svoji rakiji pozabil na vse; rakija mu je bila — sosebno sedaj, ko od sinoči ni imel ničesar v ustih, — ljubša kot vsi zakladi celega sveta. Da jo je uduhal iz zamašene čutare in povrh v precejšnji daljavi, je bilo občudovanja vredno. Francoz, videč, kako dobro se počuti Ilija, je takoj privlekel iz notranjega žepa steklenico pristnega francoskega cognaca, in vsi trije smo si sedaj „vezali dušo“.

Na uho nam je zdajci zagrmel strel, prihajajoč od površja zemlje.

„Kaj pa je to?“ vprašal je Jules, zamašivši zopet steklenico. „Strel iz samokresa?“

„Pedro nas opominja, da se požurimo“, sem odgovoril. „Nevoljen je, ker mora čakati.“

„Bien. Bomo nakrat opravili. Ravnali se bomo po moji metodi; že veste, kaj mislim s tem.“

Pospravili in pobrali smo po votlini vse, kar je bilo kake vrednosti (izvzemši kopalno

Iz domovine. IX. (Sličica Barage.)

orodje) ter se pripravili za odhod. Prvi je zlezal v hodnik Jules, peljajoč za seboj Hrista, kakor je preje peljal Grka, za njim Ilija z mrličem, in zadnji sem zapustil jaz s Pintevom kraj, ki je bil preteklo noč tako osoden.

* * *

To je bil tih in nekam otožen sprevod, kateri se je v krasnem poletnem jutru pomikal skozi gozdove proti selu Dušvi. Naprej je jezdil Ilija, jedini zroč veselega obraza v probujeno naravo, za njim pa povešene glave in mračnih pogledov morilca Taraleževa, imajoča v sredi svojo mrtvo žrtev, zavito v odejo; roke sta

imela na hrbtu trdno zvezane, noge pa pod konjskim trebuhom. Zadnji smo bili Pedro, Jules in jaz. Prvi je zamišljen gledal pred-se, želeč si pač perutih, da bi tem preje mogel poleteti za Grkom, a moško zakrivajoč svojo nestrpnost; Francoz je nevoljno in neprenehoma motril svojo zavaljano in blatno obleko, sedaj od spredaj, sedaj od strani, godrnjaje nekaj nerazločnega o ciganih, pijancih, o rogajočem se ljudstvu, o zlobno posmehujočih se damah... jaz no jaz sem pa razmišljeval razne stvari. Po glavi mi je vse navprek rojilo, dogodki zadnjih dni so bili res nenavadni, v mojem spominu neizbrisno zabeleženi. In bodočnost! Kam me zanese? Kaj me še čaka? (Dalje.)

Slovenski kolesar.

Nebó je jasno, veder dan,
Hoj, bratje na koló!
Zdrčimo v daljno, tujo stran
Po bliskovo, brhkó;
Le on naj čuva dom in hram,
Ki se ne zna voziti sam;
Le on ostane naj domá,
Ki zlesti na kolo ne zná.
Hoj, bratje, na koló!

Naj urno združi moč stopal
In čilost naših nog
Z močjo kolesnih se vijal,
Zasuknimo jih v krog;
Po ravni smeri belih cest
Pojadrajmo do daljnih mest,
Drčimo skozi trg in vas,
Če tudi teče znoj od las!
Hoj, bratje, na koló!

Kedo prijetno bolj imá
Kot jaz, kolesar čvrst?
Gorica, Zagreb sta domá,
Doma sta Beč in Trst;
Kolesce komaj zavrtim,
Že z ljudstvom drugim govorim,
In ko pozdravljam ljudstvo tó,
Zanese v drugo me koló.
Hoj, bratje, na koló!

In ogledujem božji svet,
Ravnate, dol in breg,
V podnebjú južnem večni cvet,
Planinski večni sneg;
Dežele vidim in morjé,
Šumeče reke in vodé,
Vinogradov krasotni čar;
In vidim več, kot zre mornar.
Hoj, bratje, na koló!

Saj me ne nosi brzovlak,
Ne vozi parobrod,
Jaz prosto dišem božji zrak,
Kjer vozim se, povsod;
In če mi všečno v desni ní,
Na levo mi kolo zdrčí,
In nič ne vklanjam se ljudem,
Jaz kjer čem, kadar hočem, grem
Hoj, bratje, na koló!

In če zavidajo ljudjé,
In če pretí mi kdó,
V zasmeh pokažem jim zobé
In skočim na koló;
In hladen vetrič me hladí,
In pljuča sveži zrak bistrí,
In rádostno imam srcé,
Da vriskam, pojem čez poljé.
Hoj, bratje, na koló!

Kočije nimam, nimam konj,
In voznih listkov nè;
S kolesom vozim se zastonj,
In vozim s sabo vsè;
Zatorej, bratje, na koló!
Nebo je jasno in vedró;
Ves svet, prezali božji vrt
Je naša last in nam odprt!
Hoj, bratje, na koló!

Na tuji zemlji.

XV.

Adhaereat lingua mea faucibus meis,
si non meminero tui . . .

(Ps. 136, 6.)

Rimski najslávnejši dan, krščanstva vesoljnega praznik,
Petra, ključarja nebes, kneza-apostola god. —
Kakor deroče vodé v brezkončno se stakajo mórje,
Kjer jim edinosti dom, sládkega dom je mirú :
Trume se ljudske takó iz národov vseh in pokrájin
V Petrov se zgrinjajo hram, kjer sta edinst in mir.
Zémeljska ôbla, pod vhod v ogrómno svetišče pripeta,
Pač si resničen simból bila in bodeš na vek !
On, ki je Cérkve podstáv na skalo sezídal nekršno,
On k tí skali je sam zémeljo vesoljno pripél . . .
Kneza-apostola god. — V krasôti blestí se svetišče,
Da le nebeški bi dvor mériti mogel se ž njim ;
Luč se do luči žarí nad grobom apostola-kneza,
Ki je prižigal nekoč v svetu najzôrnejšo luč ;
Cvetje dehtí mu v spomin, in srca drhté mu v zahvalo,
Biserji rádostnih solz tudi mu kitijo grob.
Kakor v plamenih svetlé v mogočni se kúpoli slôva :
„Skala si, Peter, mi ti, črede si moje pastir!“
Ključé oblásti v rokáh, ovenčan s tijaro kraljevo,
S plaščem častí naodet on poleg groba sedí,
On poleg groba sedí, prvák na kraljevem prestólu,
V brônastem kipu celó, zdí se, da duša živí . . .
Orglje slovesno bucé, in pesem odmeva v svetišču,
Sluša jo tujec zavzét, sluša s ponosom Rimljan :
„Rim, presrečni ti Rim“ — zvené po svetišču glasovi,
„Ki posvečena so tlà tvoja s prvaško krvjó,
Vsega svetá veličast prekašaš ti mesto edino,
Rim. presrečni ti Rim, stolica večna svetá!“ . . .

Rimski najslávnejši dan — ob grobu apostola-kneza
Môrda poslednjikrat zrem tvoje lepôte sijaj.
Skoro popotni me les do zémelje bo spremil domače,
Koji še hranim zvestó prve ljubezni zaklád.
Môrda ne vrnem nikdár do svetega pôtlej se mesta
Praznik sprelepi slavít, ki je Rimljanu pondòs,
Môrda . . . Nò zabim te ne, iz duše te jaz ne izbrišem,
Rimski najslávnejši dan, kneza-apostola god !
Dôkler mi bežni bo čas spomin tvoj obnavljal na zémelji,
Leto za letom bo duh rómal na jug mi nazaj . . .
V duhu poslušal bom spev o večnem, o blaženem mestu,
Spev, ki je vábil mi kdaj sôlzo hvaležno v okó —
V duhu na ríbičev grob pod kúpolo bodem poklékal
Môlit, da črede rodóv eden že združil bi hlev,
Môlit, da rôdni mi brat, Slovan da bi skoro se vrnil,
Materi, sôlzni za njim — na koprneče srcé . . .

M. O.

Klinopisni spominiki in sv. pismo.

(Spisal dr. Fr. Sedej.)

(Dalje.)

II. Poglavlje.

O razvitku, kakovosti in različnih vrstah klinopisa.

Vse vrste klinopisja sestojé iz podolgastih znamenj, ki so na enem koncu šilasta, a na drugem imajo trikotno glavico, da so videti več ali manj podobna klinu, pušici ali žebliju. Klini ležé včasih vodoravno , včasih navpično , redkokrat na pošev . Tem se pridružuje še vogelnik ali dvojni klin , ki je najbrž nastal iz dveh z glavico dotikajočih se klinov, oziroma dveh črt .

Zaradi te oblike so Nemci z Grotefendom na čelu nazivali to pisavo „Keilschrift“; Angleži so jo izpočetka imenovali „arrow headed scripture“, t. j. pisavo s puščicami, Francozi pa „écriture de tête à clou“, t. j. pisavo z žebliji. A dandanes je v obče pri vseh narodih zavlada izraz: „scriptura cuneiformis“, „Keilschrift“, „klinopis“. Rusi jo imenujejo takisto „klineobrazno pismo“. Tudi Slovencem ne kaže drugega kakor rabiti izraz „klinasto pismo, klinopis“; posamezna znamenja pa bi bilo bolje nazivati „zagozdovke“ nego „kline“. Grški pisatelji n. pr. Strabon Geograph. XIV., 5, XV., 3, Herodot, Hist. IV., 87 zoveta to pismo po narodih, kateri so je rabili: *γράμματα ἄσσυρια* oziroma *γράμματα περσικά*. Tako n. pr. pripoveduje „očak zgodovine“ na navedenem mestu, da je dal Darij Histaspov vdolbisti ob Bosporu v dva mramorna stebra napis o svoji ekspediciji na Bospor in k Scitom in sicer z grškimi in „asirskimi“ pismenkami.

Kakor smo že prej omenili, so osti zagozdovk zmerom obrnjene navzdol ali pa na desno, glavico pa imajo na vrhu, ali pa na levi. Vogelniki, mali in veliki, so vedno odprti na desno. Manjši vogelniki, ki se nahajajo v asirsko-babilonskih klinopisih, so bolj podobni malemu trikotniku kakor pa kljuki.

Kako pa je bilo mogoče iz tako preprostih znamenj sestaviti abecedo ali celo pismo? Izumniki klinopisa so bili pravi mojstri v kombinaciji. Znali so združevati in vpletati zagozdovke tako duhovito, da so nastajale raznovrstne nove tvorbe in oblike. A pri vsem tem je klinopis obdržal vedno svoj robati, klinasti značaj.

Temu vzrok je bila tvarina in pisno orodje, katero so rabili Asirci in Babilonci. Mezopotamska ravan je nekdanj krila v svojem nedriju obilno bele ilovice. Kar pripravno je bilo iz te ilovice tvarjati prizme, cilindre, stožce, posebno pa ploščice ali opeko ter jim vtiskati znamenja in pismenke. Da bi se popisane plošče lože ohranile, so jih žgali v ognju ali pa sušili na solncu. Že sveto pismo piše, da so zidarji babilonskega stolpa rabili „opeko mesto kamenja in smolo za cement“. (I. Mojz. XI., 3.)

Pri pisanju so rabili klinopisci štirivoglata podolgasta pisala (Schreibgriffel) iz lesa ali pa slonove kosti, ki so bila na koncu odrezana v podobi pravokota. Brazda s takim pisalom plošči vtisnjena dobila je podobo klina. Za kamenene spominike pa se je klinasto pismo podajalo kakor nalašč. Zadostovalo je klinopiscu udariti z dletom dvakrat, trikrat v kamen, in klin je bil gotov.

V kamen dletiti pisma ter ovekovečiti potomcem besede svoje in dela so poleg Asircev, Babiloncev, Perzov, Rimljanov itd. znali tudi Izraelci. Deset božjih zapovedij je Bog s svojim prstom začrtal na dve kameniti plošči. In trpin Job, hoteč ovekovečiti svojo vero v bodočega Odrešenika, ki bi ga nekdanj obudil iz groba, je vzkliknil: „Oj, da bi se zapisale moje besede! Oj, da bi se začrtale z železnim črtalom v knjigo ali na svinčeno ploščo, ali pa da bi se vdolble z dletom v trdo skalo!“ (Job 19, 23 do 24.)

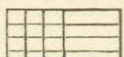
Ko se učenec dandanes loti klinopisa, ustraši se nebroja zmedenih in neokretnih klinov, ki si na prvi pogled niso v nobeni zvezi. Kako nerodni in neumni so bili klinopisci! Tako modruje mlada kri, ne vedé, da je bil začetek vsake vede in vsakega izuma težak. Dandanes so učenjaki že prodrli z lučjo svojega uma v temine klinopisnih skrivnostij ter zasledili njih prvotne tvorbe in sestavo. Tudi klinopis se je kakor vsaka druga pisava razvil iz preprostih oblik in otročjih podob. Odkar sta Amiaud in Hilprecht našla med grobljem starobabilonskih mest Telloh in Nippur najstaršo pisavo, takozvano arhajiško (bajé iz petega tisočletja pred Kr.), dá se natanko zasledovati, kako se je klinopis polagoma tvarjal, sestavljal in razvijal. Starosta asirijologov, slavni Julij Oppert, je z bistrim svojim očesom prvi zazrl in določil nekatere prvotne podobe, iz katerih so se

pozneje razvile klinaste. „Vsa klinasta znamenja so posneta od podob. Klinopis izhaja od hieroglifov; več nego jasno je, da je mnogo monogramov predstavljalo v čutni podobi ono idejo, katero značijo.“ — Tako je pisal Oppert že leta 1859. v II. delu svojega epohalnega dela: „Expédition en Mésopotamie.“ Za dokaz svoji trditvi navaja v I. zvezku omenjene knjige, v 5. poglavju stran 63 šestindvajset vzgledov. In glej! Mnogo Oppertovih slutenj so potrdile najnovejše izkopanine. Okoli dvajset znamenj, katere je smatral on za prvotne oblike, na primer podoba zvezde, vode, ribe, noge itd., so se našle dandanes v nippurskih napisih. Anglež Jurij Smith († 1876) je menil, da je 180 prvotnih klinopisnih znamenj (original signs), ki se ne dadó razlagati. Skoro štirideset let je počivala znanstvena raziskava v tem obziru, dokler ni izšla Frederika Delitzscha najnovejša knjiga¹⁾, opirajoča se na telloške in nippurske napise, ki bo pač rešila velevažna vprašanja o postanku klinopisa in o izviru naše abecede sploh. Bistroumni in sistematični asirijolog nam odpira tu nove perspektive ter podaje nazore in rezultate, katerih pomen je velikanski.

Longum est iter per praecepta, breve per exempla. Čitatelji „Dom in svet“-a bodo to razpravo lože umeli, ako jim podamo nekatere podobe prvotnih klinopisnih znamenj, izbranih iz rečene Delitzscheve knjige str. 209—213. Prvotnim podobam smo dodali še poznejše klinaste, da se razvidi, kako so se te iz onih razvile.

1. volovska glava.

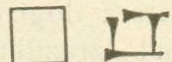
2. a) hiša.

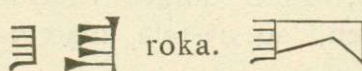
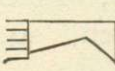
2. b) stan, stanovanje.

3. vrata.

4. kamelja grba, pripogniti se, upogniti.

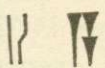
5. čok, kolec, kateremu so privezavali šotore.

6. obseg, oklep, ograja.

7. roka. komolec z roko, moč.

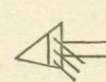
8. neko orodje, najbrž bodalo za pogajanje govede.

9. valovi luči in vode.

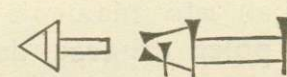
 žarek. voda.

10. riba, rodovitnost.

11. oko, obličje, gledati.

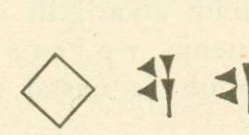
12. usta, glava z ustmi (obrni podobo navpik!).

13. mreža, pletenina.

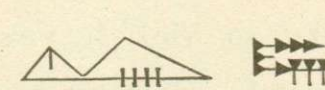
14. glava (obrni pod. navpik!)
arhajiško starobab. novoasir.

15. križ.

16. zvezda, nebo, bog.
arh. starobab. novobab.

17. solnce, dan, svetloba (znamenje solнца je bilo nekaj okroglo, ko v pratiki).

18. noga, hoditi (ob. navp.!).

19. podoba pred bogom ležečega človeka, človek sploh.

Kakor se iz teh podob, bolje rečeno čečkarij, razvidi, so začetniki klinopisa posneli svoje podobe od solнца, zvezd, človeka in udov človeškega telesa, živalij, rastlin in orodij. S tem nam podajejo ob jednem zrcalo tedanjega svojega mišljenja in naziranja ter prvotne kulture.

Prvotna pisava je bila pri vseh starih narodih kakor n. pr. pri Kitajcih, Babiloncih, Egipčanih, ameriškanih Aztekih — podobopisje. Ravne ali upognjene črte starobabilonskih podob so se polagoma umaknile robotim klinom. Vsa klinopisna znamenja, katerih štejejo dandanes 400, so se razvila iz teh prvotnih in sicer po bistroumni sestavi. Starobabilonski klinopisci so prav umno znali razdeljevati, oziroma

¹⁾ Fr. Delitzsch, Die Entstehung des ältesten Schriftsystems oder der Ursprung der Keilschriftzeichen, Leipzig, Hinrich 1897. 8°, str. 239.

družiti ideje in pojme ter je izraževali z raznimi skupinami.

Tako n. pr, so izražali „solzo“ s skupino to je „voda očesa“; „dež“ znači „vodo nebá“; „otrok + moški“ je značilo „sinu“; „otrok + ženski“ pomenja „hčer“; „človek + hudobni“ je „slepar“; kovina + svetla = srebro; drevesa tema = senca itd.

Da bi izrazili stopnjevanje kakega pojma, so podvojili dotično znamenje. N. pr. *hal* pomenja „teči“, *hal-hal* „zeló hitro teči“, od tod pridevnik reke Tigra (Diglat hal-hal-la), „hitro ko puščica tekoči“.¹⁾

Podvojenje glagolske korenike je rabilo sploh Semitom za stopnjevanje glagolskega pomena (forma Piel, Palpel itd.). Iz podvojenega „velik“ (*nun-rubû*) je nastalo t. j. „prav velik gospod“ (*nir-etellu*).²⁾

Redkokrat so stavljali isto znamenje trikrat ali celó štirikrat drugo poleg drugega, da bi izražali stopnjevanje pojme.

Mnogo znamenj pa so klinopisci stvorili s tem, da so dve nejednaki znamenji, ki sta bili v začetku ločeni, združili in zlili v jedno. Na primer značili za kralja „velik + človek“ ali za kraljico „velika + ženska“ sta dandanes tako tesno spojeni, da je težko razločiti njijino izvorno podobo.

Za vpodobljevanje novih stvarij in idej so klinopisci prav radi znamenja vpletavali. Velik del klinopisnih podob je nastal na tak način. N. pr. znači „usta“ (*ka-pû*), „kruh, jestvilo“ (*gâr-akâlu*); ako vložiš v „usta“ „kruh“, dobiš značilo za „jesti“ (*ku-akâlu*) ; ravno tako so vloživši v sredino prvega znamenja („usta“) znamenje vode (*a-mu*) stvorili nov ideogram, ki pomenja „piti“ (*nag-šatu*) . Vpléti v sredino „solnca“ številko „trideset“ in vdo biš novobabilonski ideogram pomenjajoč „mesec“ (trideset dni). Takisto je iz v „hišo“ vpletene „teme“ nastal „grob“ (hiša teme); iz vložnega v „hišo“ „otroka“ pa „materino telo“. „Hiša“, imajoča v svoji sredini „branitelja“, je značila „očeta“, hiše branitelja, sanskrtski *patar* = branitelj.

¹⁾ Klinopisno znamenje *hal* predstavlja res podobo puščic.

²⁾ Prva tuja beseda v oklepih je sumerska ali akadka, druga semitska in sicer asirsko-babilonska.

Že asirski pismouki imenujejo najst znamenj „gunovanih“. „Gunu“ pomenja obteženje, obkladanje, in obstoji v tem, da se dodajo prvotnemu znamenju štirje vodoravni, kakikrat tudi trije navpični klini. Tudi to obteženje ali pomnoženje prvotnega znamenja znači stopnjevanje (vzmnoženje) dotičnega pojma.

N. pr. podoba „noža“ obtežena s tremi

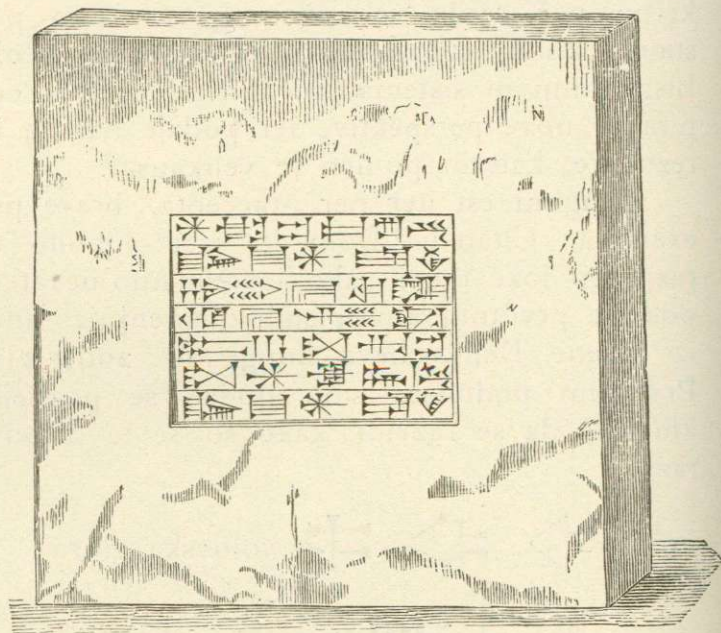
navpičnimi črtami pomenja „velik nož“,

„bivališče, stanovanje“, obteženo s štirimi

vodoravnimi črtami znači „vel. krasno

bivališče“, kakoršne so bile starobabilonske stolnice Ereh, Larsam, Ur.

Mimo teh najst gunovanih znamenj, znanih že asirskim pismarjem, je iztaknil Fred.

Opeka s starobabilonskim napisom. (Po Cavaniolu.)¹⁾

Delitzsch še več drugih.²⁾ Sploh je ta strokovnjak, držeč se navedenih načel, razkrojil skoro vse klinopisne skupine v njih prvotne oblike. Vredno je, da zberemo na kratkem plovce njegovega velevažnega raziskovanja v tem obziru:

1. Klinasta znamenja so se razvila iz precěj preprostih, ravnočrtanih podob, posnetih iz vidnih predmetov nebá in zemlje, telesnih udov, orodij itd.

2. Poleg teh „prvotnih podob“ so izumili početniki klinopisa tudi nekatera dogovorjena (konvencionalna) znamenja, da bi izrazili pojme: potlačiti, upogniti, obseči, dolgemu biti itd. Nekatera teh znamenj so nastala matematičnim

¹⁾ Tu razvidiš nekatera prvotna znamenja, na primer zvezdo (štirikrat), hišo (v tretji in četrti vrsti), stan (v prvi vrsti tretje znamenje.)

²⁾ Glej op. c. p. 74 sqq. § 10. Neue Gunu-Zeichen.

potem, vsled podvojenega ali potrojenega prvotnega motiva (gunovanje).

3. Prvotnih znamenj ni več ko 45 do 50; vsa druga, katerih šteje klinopis nad 400, so se razvila iz teh prvotnih.

Delitzscheva raziskava je velevažna ne samo za asirijologijo in paleografijo, ampak obeta tudi, da razreši ono preporno vprašanje, od kod izvira naš alfabet? Grki in Latinci so sprejeli svoja pismena od Feničanov, Feničani, ti 'kramarski Angleži' starega sveta, pa ga gotovo niso izumili sami. Dandanes je le vprašanje, ali se je feniška abeceda porodila v naobraženem Egiptu ali pa v starodavni Babiloniji, kjer je nekdanj tekla zibel narodom, vesoljnega potopa otetim?

Da je feniško pismo v zvezi z babilonskim, je že a priori verjetno. Vsi poskusi, da bi razlagali feniške črke iz egiptovskih hijeroglifov ali iz hijeratskih njih znamenj, so izpodleteli. Z največjim trdom so zastopniki te hipoteze, kakor Emanuel de Rougé, Fr. Lenormant, Halévy, Vigouroux, Isaac Taylor izvili par feniških črk iz egipčanskega pisma. Res je, da so dve do tri feniške črke podobne egipčanskim; res je, da so umeli samo stari Egipčani razdeliti zlog v njegove dele — soglasnike (samoglasnikov niso poznali Egipčani, niti Feničani: te so uvedli šele Grki), res je, da so trgovci Feničani bili v prastari dobi v zvezi z bogatim Egiptom: ali na drugi strani je treba pomisliti, da so tudi Egipčani došli v nilsko dolino iz Armenije ali Kaldeje in da se najstarša njih omika, posebno pa stavbarstvo (gledé piramid) in pisava vedno bolj kaže sorodno babilonski.¹⁾ Feničani so v prastari dobi lože došli v dotiko z Babilonci ali njih predniki, ker so nekdanj stanovali ob perzijskem zalivu, kakor pričajo Herodot (Hist. I., 1. VII., 89), Strabon (Geogr. I. c. 42), Schrader (Keilinschriften u. d. A. T. Giessen 1872 p. 384). Vrh tega je bil Abraham, očak hebrejskega roda, doma iz Ura kaldejskega, torej je moral poznati klinopismo, ki je tedaj v njegovi domovini bilo že razvito. Najprej so se izselili iz Kaldeje Feničani in Asirci, za temi Hebrejci. Zato je jezik teh narodov skoro jednak. Zakaj bi ne bilo tudi njih pismo istega skupnega izvora?

Kakor bo čitatelj iz naslednjih vrstic spoznal, bil je klinopis razširjen v celi sprednji Aziji od Perzije tje doli do Egipta. Ob času osemnajste egiptovske dinastije, okoli l. 1500.—1400 pred Kristusom, je služil klinopis celó kot diplomatsko pismo kanaanskim knezom in kraljev-

skim namestnikom, ki so poročali službene reči Faraonom, svojim gospodarjem.

K temu uvažuj še to, da predstavlja po Fr. Delitzschevem preiskavanju izmed dvaindvajset feniških črk nič manj ko sedemnajst iste predmete ali pojme, kateri se nahajajo v prvotnih znamenjih babilonskih. Čitatelj naj primerja gori navedeni zaznamek babilonskih podob s temi-le sedemnajstimi črkami feniškega alfabeta in prepriča se o sorodnosti obeh.

𐤀 *alef*, volovska glava;

𐤁 *bet*, hiša;

𐤂 *gimel*, kamelja grba;

𐤃 *dalet*, vrata;

𐤄 *vav*, čok, kolec;

𐤅 *het*, oklep, ograd;

𐤆 *jod*, komolec z roko;

𐤇 *kaf*, roka s prsti, dlan;

𐤈 *lamed*, bodalo poganjačevo;

𐤉 *mem*, voda, valovi;

𐤊 *nun*, riba;

𐤋 *'ájin*, oko;

𐤌 *pe*, usta;

𐤍 *sade*, mreža (:), trnk za lov;

𐤎 *reš*, glava;

𐤏 *šin*, zob¹⁾;

𐤐 *tav*, križ.

¹⁾ To dokazuje Fritz Hommel v svoji knjigi: Der babilonische Ursprung der ägyptischen Cultur nachgewiesen. München, 1892.

¹⁾ Fred. Delitzsch meni op. c. p. 227, da rabi staro-babilonsko pismo znamenje „ust“ za znamenje „zoba“. Vendar tega ni treba istovetiti, ker je vogelnik ali kljuka, iz katere je zložena črka „šin“, kakor znano, glavni del klinopisa.

Potemtakem pogrešamo med prvotnimi znamenji babilonskimi samo pet feniških črk:

≡ sameh, ≡ he, ≡ zájín, ⊕ tet, ⊕ kof,

katerih prvotna podoba in pomen sploh nista še dognana.

Navedene črke niso samo podobne obrisu prvotnih babilonskih podob, marveč se glasijo v babilonskem jeziku jednako, n. pr.: *alpu* (alef), *bitu* (bet), *gammu* (gimel), *daltu* (delta) itd. Ime črke *nun* je gotovo babilonskega izvira, zakaj feniško-hebrejski se zove „riba“ „da g“.

Ta babilonska imena feniških črk dokazujejo jasno, da so Feničani vzeli ali vsaj posneli svoj alfabet od prastarih Babiloncev.¹⁾ Verjeti nam ni mogoče, da bi Feničani imena svojih črk šele pozneje, ko so si bili abecedo izposodili, po svojem si izmislili. To pa bi bilo res, če so Feničani vzeli alfabet od nesemitskih Egipčanov. V tem slučaju bi n. br. *bet*, ki ima v egiptovskih hijeroglifih podobo „noge“, zaradi neke sličnosti dobil pri Feničanih ime „hiše“; soglasnik 'a, predstavljajoč Egipčanom „orla“, veljal bi Feničanom za podobo „volvske glave“.

Zaradi tega so novejši strokovnjaki za babilonski izvir feniškega pisma. Jeden izmed najboljših asirijologov, *Pavel Haupt*, vseučiliški profesor v Baltimoru, piše v „*Johns Hopkins University Circulars*“ VII. zv. 1888, št. 64 na slovensko preloženo tako-le: Nekatera klinopisna znamenja so očitno podobna najstarejšim feniškim oblikam semitskega alfabetu, iz katerega so se razvile vse moderne abecede. Zdi

¹⁾ Če hočeš spoznati razvitek grškega in latinskega alfabetu iz feniških črk, primerjaj $\alpha \beta \gamma \delta a b g d$ itd. z gori navedenimi znamenji.

se prav verjetno, da se feniški alfabet ne naslaja na Egipčanov hijeroglif, kakor se navadno trdi, temveč na klinopise Mezopotamcev. Dovolj znano je, da pravi Plinij VII., 192: *Litteras semper arbitrator Assyriis fuisse, sed alii apud Aegyptios a Mercurio, ut Gellius, alii apud Syros repertas volunt.*

Toda *Fred. Delitzsch*, ki na vse kriplje pobija hipotezo o egipčanskem izviru feniškega pisma, meni, „da je feniška pisava s soglasniki nastala pod vplivom egipčanskega in babilonskega pisma in da se ona mora smatrati za jako spretno združenje obestranskih prednostij teh dveh pisav.“¹⁾

Čudom smo se čudili tem nedoslednim besedam. Vprašali bi gospoda *Delitzscha*, če hodi kupovat si obleko, kadar jo nujno potrebuje, polovico na Dunaj in polovico v Berolin? In če mu že prijatelj ponuja potrebni denar kot posojilo, mar bo vzel le polovico in šel ostalo drugam iskat? Če so si Feničani res izposodili alfabet, so ga sprejeli najedenkrat celega od jednega naroda ter so ga k večjemu svoji govorici prikrojili in spopolnili, kakor n. pr. Slovani cirilico in latinico.

Dasi stvar ni še končno dognana, upamo za gotovo, da nadaljne raziskave kmalu potrdé naše mnenje o babilonskem izviru feniške in sploh naše moderne abecede. Ta pravda bi se prej dognala, ko bi vedeli, kdaj so Feničani vsprejeli svojo abecedo. Kananejci ali Feničani so za časa Mojzesovega gotovo že pisali, kakor priča ime kananejskega mesta Kirjat sefer, to je mesto pisma ali književnosti. (*Jozue XV., 15*). Torej je bilo feniško ali kananejsko pismo že pred *Mojzesom* v rabi. (Dalje.)

¹⁾ *Fr. Delitzsch op. c. p. 225.*

Pesimizem.

(Spisal *dr. V. Korun.*)

(Konec.)

V tem pa uči filozof pesimizma prav, ko nas opozarja, kako trd nam je boj, da se preživimo, ali, kakor on pravi, da ustrezemo volji do življenja; trd je za vse poprek, zlasti pa za tistega, komur je bila rojenica beda. Vendar je človeška narava tako ustvarjena, da bi bila brez boja kakor mrtva. Le mislimo si ljudi brez potreb, dušnih in telesnih, torej ljudi, kateri bi zaradi tega ne imeli nagiba, po čem težiti in se truditi. Duševne in telesne propalnice bi bili brez psihičnih in fizičnih zmožnostij, ktere se po naravnem zakonu le z vajo pri-

dobé, ohranijo in izostré. Izmrl bi že v prvem kolenu. Tako smo prisiljeni iz te dedukcije ad absurdum pripoznati, da so na našem svetu živa bitja brez potreb nemogoča. Kjer so pa potrebe, tam je pa boj neizogiben, namreč boj v najširšem pomenu, dušni in fizični — ki seveda ni boj s cepcem in nožem. — Kadar hočemo zadostiti kaki potrebi, borimo se ali sami s seboj, to je z vstrajnostjo svojih mišic, kar se pa pri neznatnih naporih godi nevedé in igraje, ali pa vrh tega še z drugimi ljudmi, katerih koristi se našim upirajo.

Pa ne samo neizogiben je boj za obstanek, kakor smo videli, marveč tudi neobhodno je potreben. To pa iz dveh razlogov: prvič duh in telo potrebujeta stalne vaje, da njiju zmožnosti ne opešajo, kar smo že zgoraj omenili, K najintenzivnejšemu urjenju in rabljenju teh nas pa silijo ravno skrbi, kako bi preživeli sebe in svojce. Ako bi njih ne bilo, pasti bi moral človeški rod v nezdravno letargijo. Drugič pa ravno boj za obstanek, če ni prekrut, povspesuje splošni napredek, ker sili človeka iskati si novih sredstev za življenje in delovanje. Le tam se človek ne more razvijati, kjer je v vednem boju z naravnimi elementi ali s sosedi. Tak boj mu ugonablja moči in mu ne pripušča časa za potrebni duševni razvitek. Primeren boj torej ali medsebojno tekmovanje, ki človeške zmožnosti uri in popolnjuje, je pogoj vsakemu napredku. Baš ta pa ima idealno nalogo oblažiti človeku srce in razsvetliti duha, s tem pa zasejati splošno bratoljubje, ki v ljubezni ne pozna razločka med ljudmi, ampak uči, ljubiti človeka, ker je človek, ker je — kosmopolit. Napredek torej, ki je mogoč le vsled boja za obstanek, oblaži boj in ga prenese s fizičnega polja, kjer se še dandanes večinoma bīje, bolj na duševno polje ter človeškemu rodu pomnoži število višjih, idealnih radostij.

Zadovoljnost se ne bi smela preveč v zvezde kovati in priporočati. Sicer je prijetna lastnost za tistega, ki jo ima, in za njegovo bližnjo okolico. Pa kdor je popolnoma zadovoljen z vsem, kar najde, ta stori malo v prosepah napredka, ker nima povoda za to. Isto velja o resignaciji. Če bi vsi popolnoma udano prenašali 'življenja pezo', misleči, da že mora tako biti in ne more postati bolje, ne ganili bi se nikamor. Pa človeški rod, ki je, oprt na večtisočletno izkušnjo, pridal med nauke svoje popularne filozofije tudi izrek: *fortes fortuna adiuvat*, ravnal se bo po njem izvestno tudi do svojega zadnjega vzdihljeja.

Kako si imamo tolmačiti in uresničevati 'zanikanje volje do življenja', katero nam Schopenhauer tako toplo na srce polaga, ni nam razjasnil. Mogoče je samo na dva načina: ali s samomorom ali pa s tem, da se spolni nagon popolnoma zatre. Zakaj le s tem bi se 'volja do življenja' radikalno zaničala in človeški rod uničil. Vendar pravi Schopenhauer sam, da pri tem ni baš treba misliti na samomor, kar je gotovo nedosledno. Prav taki nenaravni in grozni nauki kažejo, kam zavēde modroslovca zmota v načelih.

Da s takimi nauki Schopenhauer ni mogel pri pravih misliljnih najti priznanja, ni čudno; med njimi nima prav za prav niti jednega pri-

vrženca, ki bi se popolnoma strinjal z njegovim sistemom. Najbližje njegovim nazorom je Edvard Hartmann; pa med drugim se baš v glavni točki razlikuje od njega diametralno. Uči namreč, da se ne smemo odtegovati svetovnemu razvoju, temveč se ga moramo dejanski udeleževati, da povspesimo vsestranski napredek in s tem odrešenje sveta. In to je prav Schopenhauerjevemu 'zanikanju volje do življenja' popolnoma nasprotno.

Legije pristašev pa ima Schopenhauerjeva filozofija med ne-filozofi, omikanimi ali vsaj polomikanimi ljudmi. Posebno lahkoživci postanejo radi pesimisti, kadar jim strasti razglojejo duševne in fizične moči, in se jim zlasti usuši denar. Prej Epikurejci, sedaj Schopenhauerjanci — to je naravno: *les extrêmes se touchent*. „S svojim pikantnim tonom, ki gleda ves svet le od smešne strani, postal je Schopenhauer ljubljenev vseh blaziranih, sveta utrujenih posvetnjakov“, pravi Rosenkranz; „zakaj svet mu je gola komedija in neresničnost“ itd.

Sicer pa je imel vsak vek ljudi pesimističnega naziranja, posebno pa v časih hitre in primeroma visoke civilizacije, in ne samo med bivšimi lahkoživci. Markanten pesimist starorimskih časov je na primer zgodovinar Tacit, katerega zgodovino je ravno zaradi tega treba čitati z veliko opreznostjo in kritičnim duhom. Seve je tak popularni pesimizem drugačen, kakor Schopenhauerjev.

Naravno nagnjenje za tako naziranje imajo ljudje melanholičnega temperamenta. To so osebe, katerim nepovoljni dogodki povzročajo močna in trajna neprijetna čustva, dočim veseli nanje ne napravljajo skoraj nobenega vtiska. Naravno je, da vidijo melanholiki vsako reč le od slabe strani in jo le po tej sodijo; saj so za njeno dobro stran neobčutni. Stalna neprijetna čustva jim pa poterejo dušno gibčnost in vzamejo pogum do vsakega dela. Zato njihova otožnost od dné do dné raste, polasča se jih obup; življenje, ki jim ne more nič prijetnega dati, jim je neznosno breme, in v zadostni dušni otemnelosti otresejo se ga celó s samomorom.

Istotako napravi mnogo neprijetnih izkustev ali dogodkov človeka lahko za pesimista. Mnogo ljudij namreč silno rado generalizuje, zlasti če so vrh svoje duševne plitvosti še praznoverni. Generalizovanje se pa vrši tako, da se na podlagi nekaterih posameznih slučajev napravi sklep za vse nadaljnje. Komur je pri nekaterih pričetih podjetjih izpodletelo, poprime se z veliko nezaupnostjo vsakega naslednjega; kdor se je ob nekaterih prijateljih varal, je rad nezaupen nasproti vsem ljudem. Seveda je tako generalizovanje napačno; zakaj induktivno skle-

panje, kakor se imenuje sklepanje iz posameznih na vse slučaje, je opravičeno le tedaj, kadar se nahaja v njih nujno vzročna zveza. Sod, da so vsa organska bitja minljiva, nastal je prav za prav tudi le induktivnim potem; ker po tem, da so do sedaj vsa organska bitja končala, sklepamo, da bodo tudi vsa prihodnja. Vendar je ta sod veljaven, ker je minljivost bistvena lastnost vseh bitij in nas naš um sili do spoznanja, da izvira iz minljivega bitja zopet le minljivo bitje.

Nikjer pa ni najti prave vzročne zveze, zakaj bi mi vsako naslednje podjetje izpodletelo, ako se mi jedno ali drugo ni posrečilo. Prav tako je prenačuden sklep, da so vsi ljudje sleparji, ako nas je varal jeden ali drugi; lokavost vendar ne more biti bistvena lastnost vsega človeškega rodú, kavzalno zvezana s človeško naravo, kakor je na primer umrljivost. Ali vsaj, opiraje se samo na par prevar, tega ne moremo trditi. Sicer se pa res rado zgodi, da se ljudem, ki imajo nagnjenost do generalizovanja, pokaže nekaka opravičenost njih pesimizma. Pa ta je le navidezna in ni vzrok, ampak le posledica njihovega nelogičnega ravnanja. Rekli smo, da se tisti, komur se je nekaj podvzetij izjalovilo, z veliko nezaupnostjo poprime vsakega naslednjega, ker se boji, da bi se s tem zgodilo istotako. Nezaupnost v ugoden uspeh je pa že podjetju v kvar, ker vzame podjetniku moralno moč, da se ne poprime dela s tisto silo in s tistimi sredstvi, kakor bi bilo treba. Tudi manjša ovira ga prestraši, da izgubi pogum in odneha. In tako se mu tudi to podjetje ponesreči; pa ne, ker je bil, kakor pravi, pod 'nesrečno zvezdo' rojen, ampak ker ni imel zaupanja niti v sebe niti v uspeh in se torej dela ni lotil tako, kakor bi se bil mogel in moral.

Kdor pa, prevarjen nekaterokrat, začne črtiti vse ljudi poprek, ta pač tudi ne more pričakovati, da bi mu le-ti za nezaupnost vračali zaupnost, za neprijaznost ljubeznivost. Védli se bodo proti njemu tako, kakor se on proti njim, in imeli ga bodo za posebnega. Tako je mizantrop sam kriv, da so njemu nasproti ljudje takšni, kakoršne si je ustvaril v svoji domišljiji vsled prenačlega in neopravičenega generalizovanja.

Napačno sodijo o ljudeh optimisti, ki jih imajo za angele, napačno Schopenhauer, ki jih ima za vrage. Tudi tukaj je, kakor v toliko drugih slučajih, resnica v sredi: slabotna bitja so, pa ne brez vrlin. Po našem mnenju je človeštvo po veliki večini iz tako zvanih vsakdanjih ljudij, iz poprečnikov, ki imajo sicer dokaj slabostij na sebi, pa tudi nekaj vrlin. Med ostalimi jih je pa jeden del, ki se po svojih kre-

postih od poprečnikov znatno odlikujejo in se morejo imenovati dobri, dočim obsega drugi del, in morebiti manjši, ljudi napak polne, ki rabijo pri svojem dejanju in nehanju lastni um le zato, da se ponižujejo pod žival. Če pa je ta razdelitev človeštva prava (in nepristransko opazovanje, ki je v tej stvari odločilno, pravi, da je, vsaj ako sodimo ljudi v prvi vrsti po njih dejanjih in ne tudi po njih mišljenju, ki je itak v največ slučajih opazovalcu prikrito), potem naturalistični pisatelji ne posnemajo narave, kakor v jednomer zatrjujejo, ko jemljó za vzorce oseb, v povestih, dramah itd. nastopajočih, le brozgo človeštva. Istina je, da se nahajajo na svetu ljudje dobri in slabi, in tako more le tisti pisatelj reči, da posnema naravo, ki uvaja v svoje spise osebe razne moralne kakovosti in sicer v številnem razmerju, po naravi posnetem. Naturalisti pa kažejo le jeden in razmerno majhen del človeštva, ne meneč se za jednoličnost, ki mora vsled tega nastati v njihovih izdelkih, čeprav bi morali videti, da si je njih mojstrinja, umetnica narava, izumila brezštevilno stopinj, s katerimi se je izognila jednoličnosti.

Sodeč jih po proizvodih, sklepati bi morali, da so naturalisti ljudje pesimističnih nazorov, ki vidijo zato povsod le sleparje in hinavce, pred vsem pa prešeštneže neukrotljive pohotnosti. Mogoče je, da je jeden ali drugi med njimi res pesimist; vendar prej zadenemo pravo, če trdimo, da je pri večini njih pesimistično prepričanje le ponarejeno in navidezno, ki si je izposojajo le za tisti čas, ko držijo za pero, pišoč romane ali drame, da so pa sicer prav jovijalni ljudje, ko so vstali od mize. Naturalizem je le bolj pesimizem brez prepričanja, in da se je tako vdomačil, zato bi bila najti pred vsem dva motiva. Njiju jeden je lahka vzdražljivost poltenosti pri ljudski množici, in to znajo naturalistični pisatelji vpoštevati prav dobro. Dasi je namreč človeštvo podvrženo kaj različnim strastem, ki niso nič manj redke in v poznejši starostni dobi tudi nič manj silne kakor pohotnost, vendar puščajo svoje junake in junakinje večinoma le v jarmu te strasti — pohotnosti ali poltnosti, ker vedó, da s podrobnim opisovanjem te strasti in njenih nasledkov ščegečejo čitateljev mesenost, kar je močno sredstvo, da so njihovi spisi mikavni tudi za blazirano občinstvo. In res je, da je to mikalo privabilo naturalističnim spisom mnogo čitateljev prav iz one vrste ljudij, ki je v ugodnem gmotnem stanju, da ji je cena knjig postranska stvar, in ugovarjati se ne more, da čitajo sedaj romane tudi ljudje, ki so jih prej kupovali k večjemu le iz rodoljubja ali pa v popolnitev svoje knjižnice, redkokedaj pa brali.

To seveda vspodbuja pisatelja, če vidi, da se njegovi proizvodi ne lečitajo, ampak, kar je zanj še važneje, tudi kupujejo. Zato pa je treba frivolnost očitati ne samo pisatelju, ampak tudi občinstvu, dokler namreč ima občinstvo tak vkus, da ga razkrivanje človeških nagot zabava, mika in vleče pisatelja (s praktičnega — denarskega — stališča), da mu kaže golote v vsakateri luči. Kadar se bo pa občinstvo obrnilo z gnusom od takih nespodobnostij, pisal bo pisatelj vse drugače. Ni grešnik samo tisti, ki piše, ampak prav tako tisti, ki bere. Poboljšanje se potem takem pridiguj obema dvema.

V jednom oziru je pa odgovornost pisateljeva vendar le večja. Ko smo namreč prej govorili o čitajočem občinstvu, o katerem smo rekli, da je deloma samo krivo naturalistične struje, mislili smo le na popolnoma odrastlo čitateljstvo, torej čitateljstvo, katerega naturalistični spisi istotako malo pohujšajo, kakor, recimo, idealistični poboljšajo, in katero je razsodno dovolj, da vé, koliko je v knjigi resnice, koliko pa pretiranosti. Treba pa vpoštevati še drugi del občinstva, to je tisti del, ki sicer manj

kupuje, pa tem več in rajši čita, in ker še nima trdnih nazorov o človeštvu in svetu sploh, utrjuje in popolnjuje si jih s čitanjem. Za ta del čitateljstva, mladino namreč, tudi odrastlo, moško in še bolj žensko, je pa naturalizem pohujšljiv in zato nevaren, zakaj nazore o človeštvu ustvarjati si po naturalističnih spisih se pravi, naravo opazovati skozi temne naočnike ter hiteti naravnost v naročje pesimizmu in cinizmu, ne gledé na to, da mesena razkošnost v romanih te vrste mlademu človeku to strast, ki sicer v njem še spi, vzbuja in vnema. Izgovor in zagovor naturalistov, da ne pišejo za mladino, veljata sevé le toliko, kolikor je gotovo, da njihov spisi njej res tudi v roke ne prihajajo. Ta gotovost pa menda ni posebno velika.

Drugi steber, na katerega se opira naturalizem, je pa sedaj vladajoča moda. Ravno kar je namreč naturalizem silno modêrn, bodisi za pisatelja ali pa čitatelja, in to je dovolj za nekaj časa. Pa tudi le za nekaj časa; zakaj treba ni nič drugega ko nekoliko potrpljenja, da se ta literarna moda preživi, in konec je bo kakor vsake druge.

Književnost.

Lužiško-srbska književnost.

(Poroča dr. Fr. Kovačič.)

Zadnji ostanki nekdanj mnogobrojnih in močnih lužiških Slovanov dandanes le še životarijo. Mogočni nemški duh jih je v vsakem oziru popolnoma stisnil v svoje pesti. Zatorej je pa tem zanimivejši vsak pojav v težavni borbi za obstanek. In prav iz zadnjega časa imamo zaznamovati dva vesela pojavi na prosvetno-književnem polju teh krajevno daljnjih, a po usodi nam bližnjih bratov.

Znamenit pojav za ta narodič se mora smatrati prevod sv. pisma nove zaveze, katerega je priredil velezaslužni rodoljub in pisatelj, kanonik Jurij Łusčanski, in je izšel l. 1896.

Prav značilno je za žalostni položaj lužiških Srbov, da so šele sedaj dobili sv. pismo v svojem jeziku.

Ne le, da vsled nejednosti svojih pradedov tičé že stoletja pod ptujo oblastjo, razcepila jih je še v verskem oziru reformacija. Vsled pritiska nemških plemičev in pomanjkanja jezika zmožne katoliške duhovščine, je večji del lužiških Srbov sprejel Lutrov nauk, in tako je dandanes med njimi 150.000 protestantov in le 10.000 katoličanov.

Protestantski Srbi so dobili takoj po prestopu sv. pismo v svojem jeziku (po prevodu Lutrovem), a katoličani so bili številno preslabi, da bi si bili mogli omisliti lasten prevod sv. pisma.

Prva narodna knjiga katoliških Srbov je bil katekizem, katerega je izdal jezuit Jakob Ticin l. 1685. — Jurij Swětlik je sicer preložil (1688 do 1711) tudi celo sv. pismo, toda zaradi pomanjkanja sredstev in premajhnega števila bralcev je delo ostalo v rokopisu.

To je bilo mogoče šele sedaj, ko se je narodna zavest probudila in napredujoča omika ljudstvu vdahnila veselje do branja. Nekaj odlomkov — za nedeljsko porabo — se je tiskalo že leta 1872.

Misel, da se izdá celo sv. pismo, ali najprej vsa nova zaveza, je sprožil rajni rodoljub in pisatelj Mihael Hornik (umrl 22. svečana 1894). On je nagovoril takratnega ravnatelja lužiško-srbskega semenišča v Pragi, sedanjega kanonika Łusčanskega, da se je lotil prelaganja nove zaveze. S svojim obilnim jezikovnim znanjem ga je tudi krepko podpiral.

Po Hornikovi smrti je pomagal pri prelaganju župnik I. Skala.

Založništvo je prevzelo društvo sv. Cirila in Metodija in, kar je zopet značilno za ondotne literarne razmere, moralo se je v ta namen zbirati prostovoljnih doneskov, ker se bodo z naročnino komaj stroški poravnali.

V uvodu na 52 straneh podaja prelagalec zgodovinsko-kritične podatke o novozakonskem kanonu, sam svetopisemski tekst pa obsega 470

stranij. Pod tekstom je kratka razlaga težjih mest nalik naši Allioli-Wolfovi izdaji. — Človek bi mislil, da bo tu kar mrgolelo neprebavljivih germanizmov, a čitatelja iznenadi bogastvo jezika, gladki zlog, obilje korenitih slovanskih izrazov in oblik. Tako se je med drugimi v tem narečju ohranil aorist, ki večkrat prav izvrstno izraža misel grškega izvirnika, bolj kakor Vulgata in nemški prevod.

Marljivemu gospodu pisatelju Łusčanskemu služi to delo v čast, v književni zgodovini lužiških Srbov mu ostane trajen spominik.

Drug znamenit pojav na književnem polju Lužičanov je petdesetletnica njihove Matice.

Dne 7. mal. travna t. l. je minulo petdeset let, kar se je po prizadevanju gorečega rodoljuba Jana Ern. Smolerja l. 1847. ustanovila ta prezaslužna družba, katero Lužičani po pravici imenujejo „duchowna mać (mati) srbskeho luda“. — Razdvojeni v verskem oziru se tudi narodopisno delé v gornje in dolnje Lužičane in govoré tri dokaj različna narečja, h temu je še imel skoro vsak pisatelj svoj pravopis. V takih razmerah bi bil napredek nemogoč.

Dobro misleči možje obeh veroizpovedij so se tedaj združili v Matici, ki je tako postala duševno središče vsega kulturnega delovanja v Lužici. Razlika v pravopisu sicer še ni izginila — saj še celó maloštevilni katoličani pišejo z latinskim in nemškim pravopisom; katoliška lista: nabožni „Katholski Posol“ in politično-zabavne „Serbske Novini“, izhajata v nemški opravi, ker je ljudstvo iz šole privajeno nemškemu pravopisju; vendar Matica je vzbudila zavest narodne jedinstosti in pisateljske moči napotila k jedinstvenemu delovanju. V preteklih petdesetih letih je Matica srbščino dokaj očistila in ogladila, njeni letopisi in časniki so raztrosili nešteto dobrega semena med narod.

Najznamenitejše njeno delo je Pfuholov lužiško-srbski slovar, ki je vsem mladim pisateljem zlato vodilo.

Lužičani pa tudi dobro poznajo veliko važnost svoje Matice, zatorej so se ob njenem jubileju zbrali v Budišinu vsi zastopniki lužiško-srbskega naroda. Jubilejska svečanost se je vršila dné 20. in 21. malega travna t. l. Prvi dan je zborovalo lužiško-srbsko dijaštvo, potem razni odseki Matice: leposlovni, jezikoslovni, narodopisni, godbeni. Zvečer je bila slavnostna predstava Bartove drame „Na hrodžišku“. Predmet je iz dobe pokristijanjenja Lužic in bojov za narodno samostalnost. Dné 21. malega travna so udje položili venec na grob ustanovitelja Smolerja in kanonika M. Hornika. Ta dan je bila tudi slovesna skupščina, kjer so poleg navdušenih govorov odmevale domoljubne pesmi. K sklepu so vsi zapeli narodno koračnico: „Naše serbstvo s procha stawa.“

Posebne pomena je, da se je ta dan položil tudi temeljni kamen narodnemu domu, ki bo središče narodnega življenja v Budišinu. Za zgradbo se zbirajo radovoljni doneski, delo bi se imelo dovršiti v desetih letih.

Zvečer istega dné je bil slavnostni koncert vseh narodnih pevskih društev, po koncertu pa komers, kjer so se zopet zbrani rodoljubi z navdušenimi govori vsodbujali k težavnemu delu.

Izmed drugih je tudi naša Slovenska Matica poslala severni posestrimi ob tej priliki srčno čestitko, kateri se iz slovanskega juga v imenu čitateljev pridružujemo tudi mi, želeč, da vrla „Maćica“ prospeva in cvete „k Bohu česći a Serbam k wužitku“!

Druge književnosti.

Z ozirom na poročilo o knjigi dr. M. Murka „Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik“ (Dom in svet, 1897, šte. 12, str. 382—384) dobili smo od pisatelja sledeči odgovor:

Iz kritičnih opazk gosp. dr. Jožefa Debevca, ki se sicer stvarno popolnoma z mano strinja, moglo bi se soditi, da se v knjigi nahajajo protikatoliški nazori. Ne govorim o tem, da je v takem slučaju že kot mož ne bi bil ponudil graški „Styrii“ v zalogo. Posamezni izrazi, nad katerimi bi se res lahko posebno duhovniki spodtikali, čitajo se pač precéj drugače v zvezi s celo vsebino. Ako pravim o Kollárju, da se je pozival „angesichts der pfäffischen Angriffe gegen die Volkslieder gerade von Seite seiner evangelischen Berufsgenossen“ (str. 231, ne 234) „auf die hohe geistliche Würde Herders“, pač vidi vsakdo, zakaj in komu očitam „pfäffische Angriffe“. V tem zmislu se more ta izraz, s katerim se vse pové, česar je treba, rabiti tudi v književnosti. Podobno se jaz ne bi obotavljal tudi profesorjem, ki se gotovo čutijo vzvišene nad „šomaštre“, očitati n. pr. schulmeisterliche Beschränktheit. O Görresovi mistiki in njegovem poznejšem delovanju sploh nikjer ne govorim, ampak le o njegovih mitologičnih in etimologičnih „Phantastereien“. Teh pa je polna njegova „Mythengeschichte der asiatischen Welt“ (Heidelberg, 1810) in v teh so ga res posnemali tudi slovanski pisatelji (gl. str. 50—51, 153, 234, 263, 265, 267, 269). Ako pravim o Kollárju, „dass er wie die meisten Romantiker endete (ne: „sie endeten“) im Dienste der Reaction“, kažejo tudi prednji in naslednji stavki jasno, da mislim na absolutistično in narodnostno reakcijo Bachovo, o katerih posebno pri Jugoslovanih pač ne more biti dvojnega mnenja, kajti vzbujajo prebridke spomine na plačilo, katero so dobili za svojo zvestobo l. 1848.

Kako nevarno je sploh opirati se na posamezne besede, pokažem še na malenkosti, ki pa je jako karakteristična. Gospod kritik ni zadovoljen, da imenujem protestanta Kollárja „svečenika, Priester“. Ako se govori o njegovem duhovniškem ¹⁾ poklicu (. . . Kollár als Priester kennen lernen), se pač ne more rabiti izraz „Pastor“. Sicer se je pa gospod kritik še hujše pregrešil, kajti Rusi bi nam povedali, da „svjaščénike“ imajo samo oni, katoličani pa „ksëndze“ (pol. ksiądz); enako se rabita tudi izraza „cerkev“ in „kostěl“. Meni sicer to dokazovanje nikoli ni imponiralo, ali mislim iz drugih razlogov, da nam, kakor še v marsikaterem slučaju, tudi tukaj ni treba „uzmati“ in da lahko ostanemo pri svojem slovenskem „duhovniku“.

Na Dunaju, 23. junija 1897.

Dr. M. Murko.

† O. Evzebij Fermendžin.

(Spisal Iv. St.)

V Našicah, prijaznem slavonskem trgu, je izdihnil 25. rožnika plemenito svojo dušo o. Evzebij Fermendžin, brez dvoma jeden najznamenitejih frančiškanov naše dobe. Pokojni Fermendžin je bil rodom Bolgar iz neznatne bolgarske naselbine na južnem Ogorskem, a po svojem kasnejšem delovanju je pripadal tudi hrvaškemu narodu. Vrlo nadarjen in pobožen mladenič si je izvolil za svoj poklic duhovski stan ter stopil v red sv. Frančiška. Še mladega so postavili radi njegovega obilnega in temeljitega znanja za profesorja mlajšemu naraščanju frančiškanskemu. Kmalu pa so zvedeli o njegovih vrlinah tudi v Rimu, kamor so ga pozvali k središčni upravi frančiškanskega reda. Tukaj so mu izročili vrlo težavno ali častno nalogo: pisati zgodovino celega reda. Prevezel je po odredbi višjih poglavarjev nadaljevanje ogromnega dela „Wadingi Annales“. V tem delu se opisuje delovanje frančiškanskega reda od postanka svojega; a ker je ravno ta red vrlo mnogo uplival na kulturni razvitek vseh narodov evropskih, je to delo prava zakladnica za zgodovinarje. Evzebij Fermendžin se je posvetil tej nalogi z navdušenjem ter dovršil delo do 27. zvezka, ki obsega zgodovino reda do konca XVII. veka. Za XVIII. vek pa bode nadaljevala vsaka provincija to delo zase. Po tem znamenitem zgodovinskem delu je o. Evzebij poznat celemu svetu, koder so raztreseni frančiškanski samostani. In s kakšnim trudom in s kakšno natančnostjo je on sestavljal to delo!

¹⁾ Gospod pisatelj rabi besedo v širšem pomenu; v pravem pomenu pa protestantje nimajo duhovnika in torej tudi Kollár ni bil duhovnik. — Uredn.

Ni se zbal nobenih težav ter je v to svrho prepotoval večji del Evrope, šel je celo v Egipt, sveto deželo in v neke kraje prednje Azije.

Pri tem velikem podjetju pa skromni Evzebij ni pozabil zbirati in privrejati gradiva za zgodovino južnih Slovanov. Kjerkoli mu je bilo mogoče, bodisi že v vatikanskem ali propagandinem arhivu, bodisi po raznih samostanih južnoslovanskih dežel, povsodi je zbiral podatke za zgodovino svojega naroda. Tako je izšlo delo: „Acta Bulgariae ecclesiastica“ l. 1887. Znano je, kako žalostna usoda je zadela bolgarski narod, ko je koncem XIV. veka padel pod turško gospodstvo. V srednjem veku cvetoča in mogočna Bolgarska, kjer je procvitala slovanska književnost tako sijajno, kakor nikjer drugodi, izginila je skoro do najnovejšega časa. Delo o. Evzebija nam razsvetljuje to temino ter nam podaje za XVI. in XVII. vek precj podatkov za zgodovino tega naroda. Iz tega razvidimo, kako je bolgarski narod še vedno v živem spominu obdržal bogomilsko vero, in kako so se trudili hrvaški frančiškani, da slednjič izkoreninijo to krivoverstvo izmed bratskega jim naroda. Dohajali pa so hrvaški frančiškani na Bolgarsko iz Dalmacije, posebno iz Dubrovnika, ki je bil ravno v XVI. in XVII. veku samostalna republika. Dubrovčani so živeli s Turki v miru ter razširili svojo trgovino z raznimi pogodbami, ki so jih sklepali s turškimi sultani, po celem balkanskem polotoku. Hrvaški jezik se je takrat širil od Dubrovnika do Carigrada, posebno po Bolgarskem, kjer so hrvaški frančiškani uživali mnogo sloboščin gledé na svoje versko delovanje. Vse to se nam lepo prikazuje v omenjenem delu o. Evzebija.

Zraven podatkov za bolgarsko cerkveno zgodovino je zbiral o. Evzebij tudi gradivo za zgodovino Bosne. L. 1893. je prišlo na svetlo njegovo delo: „Acta Bosnae potissimum ecclesiastica“, ki obsega dobo od 925.—1752. leta. To je popoln zbornik za zgodovino Bosne, kakoršnih nam le preveč manjka tudi za druge jugoslovanske dežele. Iz listin, ki so bile že poprej znane, posnel je bistveni obseg čisto na kratko, samo da ne izostane iz zbornika nobeden podatek iz starejše zgodovine. Največ njegovih novih spominikov pa nam razsvetljuje najtemnejo in najžalostnejšo dobo turške nadmoči. Vse delo je urejeno kritično ter je za vsakega zgodovinarja, ki se bavi s prošlostjo Bosne, neobhodno potreben vir. Izdala pa je to delo kakor tudi delo o Bolgariji jugoslovanska akademija znanostij in umetnostij v Zagrebu v zbirki „Monumenta Slavorum Meridionalium“ in sicer v knjigah XVIII. in XXIII.

Že s temi deli si je pridobil o. Evzebij velik ugled med učenim svetom, in jugoslovanska akademija ga je uvrstila med svoje člene. Skromni učenjak pa je zbiral še na dalje spominike za jugoslovansko zgodovino. V XXII. knjigi „Starin“

je obelodanila jugoslovanska akademija tretje njegovo znamenito delo: „Chronica observantis Bosnae trgeutinae ordinis Francisci Seraphici“. V tem delu je zbral raztresene kronike za bosansko zgodovino ter jih uredil tako, da so dobile vrednost takratnih verodostojnih zapiskov.

Kasneje je priobčil iz rimskih arhivov „Prinos za životopis Gjorgje Križanića, svećenika in kanonika zagrebačke biskupije“ v XVIII. knjigi „Starin“¹⁾; potem „O. Rafael Levaković i Vlasi u Hrvatskoj“ v XX. knjigi „Starin“, ter „Listovi o izdanju glagolskih crkvenih knjiga i o drugih književnih poslovih u Hrvatskoj od g. 1640—1648“ v XXIV. knjigi „Starin“ in „Isprave g. 1579—1690 tičuće se Crngore in stare Srbije“ v XXV. knjigi „Starin“.

Slednjič je pripravil za tisek „Acta Croatica ecclesiastica“. To delo je sprejela jugoslovanska akademija ter je izdá ob svojem času. Tudi te spominike je zbiral o. Evzebij več let ne samo po rimskih arhivih nego tudi po hrvaških frančiškanskih samostanih. Tako je ta neutrudljivi frančiškan položil temelj znanstvenemu proučavanju cerkvene zgodovine na balkanskem polotoku med Bolgariji, Srbi in Hrvati. A ker je cerkvena zgodovina ozko spletena s politično zgodovino teh narodov, bo imel bodoči zgodovinar obilnega gradiva za prvo in drugo. O. Evzebij je napisal tudi več manjših

¹⁾ Obširneje o tem znamenitem Slovanu glej „Letopis Slov. Mat.“ leto 1880, str. 98—121.

razprav po raznih časopisih; ker je bil neizmerno delaven, bili bi dobili od njega še marsikatero delo, da ga nam ni ugrabila smrt tako rano, saj ni še preživel niti krepke moške dobe.

Znameniti hrvaški zgodovinar profesor Tadej Smičiklas piše o tem neumornem trudniku na prosvetnem polju prigodom smrti njegove tako-le:

„A zdaj da se ž njim poslovim! Kako čem vam dokazati, kako velika, krasna, sveta duša je ogrevala one slabe telesne ostanke, ki ležé danes prostrti v frančiškanskem samostanu v Našicah, kjer se predadó jutri materi zemlji? Kako čem vam dokazati, da nisem poznaval blažjega in svetjšega človeka od njega? Kako čem vam predočiti njegovo vroče domoljubno srce, ki je tako toplo čutilo za vse prilike in neprilike hrvaškega naroda in ostalih Slovanov? Kako ni v Rimu zanemaril nobene prilike, da kot ugleden človek v samem Vatikanu pové svoje blago in odkritosrčno besedo — in poslušali so to besedo ponižnega frančiškana večkrat! In kako navdušeno je pisal še pred nedavnim za reformo hrvaškega sv. Jerolima v Rimu!

Zlati oče Evzebij! Lahko bi bila tebi mila naša hrvaška zemlja. Neumrlí spominik si zapustil po svojih delih v svojem redu, v svetu in v svojem narodu. Slava tebi!“

Temu presrčnemu slovesu se pridružujemo tudi Slovenci ter kličemo: Slava tebi, prezaslužni oče Evzebij! Slava!

Razne stvari.

Glagolica na Slovenskem.

V „Dom in svet“-u m. l. str. 608 in 640 sem objavil zanimivo dejstvo, da je v selskem župnem arhivu nekaj glagolskih ostalin. Odtlej sem našel v dveh starodavnih dolenjskih župnijah prav tako kakor pri selški glagolske pergamene na platnicah župnih matic.

Šentruperški arhiv ima knjigo z napisom „cathologus contractuum matrimonialium huc scribi coeptus 1664“, vezano v glagolski rokopis, odlomek iz mašnih bukev.

V trebanjskem arhivu so pa tako vezane tri knjige:

1. Krstne bukve 1674—1692.

2. Liber confraternitatis si Joanis Bapt. In Breisa. In quo continentur debita eiusdem ecclesiae una cum animalibus etc. Vzglede: „Ne posla bo Bog sna svojego v mirb da suditb miru na da

spasetb se mirb o nemb“; te besede so vzete iz Jan. 3, 17.

3. Krstne bukve 1660—1674. Platnice so tudi odlomek starega misala; na njih se nahajajo: Misa sgo avgustina za žive i mrtve. Misa proti poganom. Miza za plavajušči v krabli itd.

Jezikovno nimajo ti rokopisi posebne vrednosti. Zanimivo je, da knjige, katerim služijo za platnice, izvirajo do pičice iz iste dobe kakor selške. Vezava je ista. Zato je morda opravičen sklep, da je napravljena doma. Duhovniki so najbrž sami vezali knjige; preprosti način ne kaže tolike ročnosti, da bi bilo treba misliti na bukvoveza. Stare glagolske obredne knjige, ki jih niso več rabili, so raztrgali in uporabljali za platnice.

Svojemu kratkemu poročilu dodajem zopetno prošnjo, naj bi se povsod preiskavali župni arhivi v tej stvari, in kar se najde, naj se objavi, da bo čim najpreje možno znanstveno razbrati vso tvarino in določiti, v koliko srno bili Slovenci deležni dedščine sv. Cirila in Metoda. *Sovran.*

Pogovar

Od pijače, inu ventočejna tega Vina

med enim G: Fajmoštram, inu med šterjim Farmanim, katerih imena so tukej le izmislene.

(Dalje)

Micha. Preveč kadyš, Mathia! Spomni, kukkrat si ti že mene noter v tvojo hišo ulekov, inu nobeniga, per katerimu le dinarje čutiš, memu tvoje Oštarije jeti z lepo napustiš: spomni, kader my rajtingo pogirvamo, inu očemo domu se podati, toku ti še en firtel med tim gor perneseš, inu praviš: kaj bomo per suhi myzi rajtengo dellali? Komej leta pokav izpyti bo, še za šentjanžovca ta druge pokav gor postaviš: se tu napravy Ludje k pijači syliti? De pak Lenartu, inu njegove glihe Ludem vinu gor noseš, kir njegova navada poznaš, je usse enu, koker deb ti Mačika h klobasam za Varriha, inu Vovka k Ovcam za pastirja postavu; zakaj koker malu se mačika od klobas, inu Vovk od ovce zderžy, raunu toku malu se je v stanu od Vina zderžati Lenard, kader ga on pred saboj stati vidy.

Lenard. Jest tebi nasamyrem, Miha! zakaj ti resnico govoriš: samu tu be še rad G: Očetu povedov, nej me pošlušajo! pred enim Lejtam ena njuh pridga mi je toku k Sercu šla, de sim per uratah glih temu očitnimu grešniku zdihovati, inu na persi tovčiti začev, inu toku terdnu naprejussetje sturov, de se jest nočem nigdar več upijaniti; pak komej po andocht k Mathiju stopem, ga zvernem en poliček, Očem plačati, inu domu jeti, že je biv ta druge poliček na myzi; jest se branem tega, inu povem moje naprejussetje, inu njuh pridga; kmalu na tu pravy on: kaj boš usse farškim quantam verjev? ter me prenorry. de jest še taista nedella sim dobr trunčen biv.

Fajmašter. Mathia! Ephpheta, nej se odpre zaveza tvojga jezika! govori prov!

Mathia. Jest sim za špas govorov.

Fajmašter. Toku za špas deržiš, kader Božjo bessedo ti za farške quante imenuješ? koga je en Pridgar drugega, kater navuk katolške cerkve naprejnosy, koker ena trobenta, skuz katera Božja beseda k ušessam teh pošlušavcu lety? Jest pak zastopem uržah takšneh besedy: ti očeš skuz taiste od dobreh naprejuzetju te Ludji odpellati, deb ti več vina iztobernov. Al po-

šlušaj, koga pak G: Bug žuga takšnim skuz Preroke; Ecechiel govory: Letu pravy Bug ta Gospud: Gorje temistim, katiri povsterce podkladate pod komovce, inu vajšence pod Glavo teh Ludji mladeh, inu stareh za duše vlovty. (*Ecech: 13, 18.*) Inu Prerok Izaias povè: gorje vam, katiri vy to dobru hudo, inu to hudu dobru imenujete! (*Iza: 5, 20.*) Skuz takšne besede se ti, moj lube Mathia! postaviš v govorjenu glih tem Pharizeerjam, katiri so navuke Kristusove zaničovali, inu zuper Njega špotlivu govorilli, de on hudiče skuz moč, inu Oblast Beelcebuba tega vikšega čez hudiče ven izgajna, deb ta folk nabiv na Njega vervov, inu njegove Božje Vjere gorussev (*Luc: 11, 15.*): ravnu toku skuz tvoje govorjene ti Ludji oduračaš od keršanskega Živlejna, deb treznust nalubyli, inu nezmasne pijače se navarvali, ampak v pijanost zabredli.

Mathia. Kar pijanost zadene, tok imam jest še Skerby zadost, de se kej preveč per meni naušlevijo, zatu pak tudi jest pivcam pyti pomagani, inu tud moji deržyni pogostem napivam.

Lenard. Ha! ha! zdej je tičik zletov iz foglovža, zdej je lepu zapev: Zatu sem se večkrat jest čuditi mogov, koku je tulkü vina goriperšlu. inu jest še nisim kej preveč zajn vedov. Taiste petice, katire, praviš, de sim jest tebi dovžan, naboš ti nikul od mene dobiv; meniš, de bom jest še tebe napajov? kaj ga nimaš v kevdrü? py ga, dokler nabodeš dva Sonca vidov.

Mathia. Čimu si pak movčov?

Lenard. Jest sim te maninge biv, de ti, koker te pravični Wirthy, samu Žnabile v vinu omočeš, kader si meni ti napiv.

Fajmašter. Vaše govorjene ni k obenimu nucu, temuč be znalü vam še jeza obuditi, inu kreg med vami napraviti; zategavolo bom pak jest enu zamerkvajne od Stanu teh Wirthu, ali Ošterju dolbrav, koku nevarne je njuh Stan? inu koku nečimerni, inu prazni so te izgovorji, inu Uržahi, skuz katire te Wirthji, ali ošterji

krivični svojo Vejst talažijo, inu sebe pravične dellajo? kateru raunu na temu papyrju stoji. Aku lih od začetika ta wirthovske stan je hvale ureden, kir ta lubezen pruti bližnemu je Ludji pergnala tabirne deržati, potem kader oni so vidli, ali v čassu tud sami skusli, de en ptuic, inu popotnik bode od lakot inu žeje martran, inu večkrat on najdi ni mogov, kamer be on biv v mrazu, v hudimu uremenu, inu skuz noč pod streha goriusseti; vender, koker hitru ta lubezen pruti bližnemu per Oštirjah se je v to lestno lubezen spremenyla, od katire tudi ta Lubezen prut G: Bogu zaterta bo, že več ta Stan teh Oštirju, ali Wirthu te perve hvale nima, kir leta ne samu njuh, zlasti te lakomne inu te revne Wirthu v navarnost postavla velike grehe dapernašati, inu ptujih grehu se naleziti, ampak tudi med njim te krivične, inu pregrešne še golufnu zagovarja, inu pravične della.

Kar navarnost grehe dapernašati, inu ptujih grehu se naleziti zadene; tok je guišnu, de ta Wirth greh stury: 1. kader on predragu obraja; 2. mainše myrra, koker je od vikše Gosposke postavlena, špoga; 3. Vinu dobru ali z vodo, ali s slabim vinam meša, inu raunu za ta kup, koker deb samu na sebi bilu, ventočy; 4. to dobru vinu pervič, to slabu, kader Ludje vineni postanejo, na zadne gori nosy za enako ceno; 5. kader en Wirth, ali Wirthna se k pivcam brez njuh povella doli usede, z njim ceha, pak le pivce, ne sebe, obraja; 6. z Majolka, katira še izpraznena ni, na novič po Vinu skakla, inu teče; 7. kader On tem trunčenim, inu pijanim še vina gor da; 8. Za vinu ukradene rečy od Rokomavsarju, inu Šteklarju jemle; 9. te dellovce, inu revne z vinam plačuje; 10. tem očitnem zapravlivcam brez potrebe vinu gornosi; 11. kader on ena reč, katira so te pervi plačali, pak ne užili, njem več drugim še predaja; 12. Kader en Wirth na dan ene rajtinge, ali kader se davk pobyra, ali kader se dellovci za novu dellu, inu Šlužbo kordajo, inu glihajo, njuh za vinu dajati syli, ali pak cel' po stari navadi njim per takšni cehi še to Vinu dražej, koker drugim, inu druge dny zarajta; 13. kader on ciffe deržy, de več rezberzdaneh Ludji k njemu v Oštarija zahaja; 14. kader On Nédelle, inu Praznike zavolu pivcu, inu pijače naposvečuje; 15. na hčere, inu dèkle premalu pomirkuje, inu njuh v družni teh vinskih Ludji popuša, de one zavolo te frajost večdellu poprej, koker v Zakon pridejo, Matere ratu-

jejo; 16. kader en Wirth tudi drugim Ludem, katire skuz noč jeperguva, perložnost naoduzame k nečistimu zaderžajnu, ampak še nevarne peršone v eni kamry, ali na enimu kraju v hiši počivati pusty; 17. kader on boja v svoj hiši, kulker je mogoče, nabrany; 18. Opravlive besede rad pošluša, inu še zraven pomaga; 19. k nespodobnimu govorjenu, inu klafajnu se smeja; 20. k nečistimu zaderžajnu, in tergajnu movčy; 21. kader on en porrednu, inu pokazenu vinu Ludem k njuh veliki škodi tega zravija ventočy; 22. Zadnič karkuli te pijanci ali skuz zamuda, ali skuz zapravljajne ali na druge viže pregrešniga zavolo pijanost naredè, tok usseh taisteh grehu en Wirth, kater k pijanost pomaga, inu navada teh pijancu pozna, se deležen stury. Tukej se vidy, koku nevarne je stan wirhouske, za te Lakomne pak je še nevarneše, ter pride na bessede S: Paula v 1 pismu na Timotheusa: katiri očjo bogati ratati, leti padejo v velike Škušnave, v Zaderge tega hudiča, inu v velike nanucne, inu škodlive požellejna, katire tega človeka v ferdamajne, inu v pogublejne pahnejo. (1 Tim: 6.) Inu čez Oštirje pade tudi vuna Sodba, katera S: Paul je na Rimlarje pissov, de taisti, katiri takšne pregrehe sturè, so te Smert (večne) uredni; inu ne samu, katiri lete dapernašajo, temuč tudi, katiri grešnikam takšnim pervolè.

Lenard. Guišnu, de me nagreva, kir nisim Wirth, ali Oštjer; še na sebe prov ahtinge nadam, koku be pak mogov še na druge, katiri bi k meni v tobirna peršli, toku pomerkuvati? kdu, kader on perložnost ima lepi dobiček sturiti, be ta dobiček ussellej na Vaga postavlov, al je pravičen? al krivičen? koku be jest moje Jezik v tulkain thovarštvah toku vižati v stanu biv, deb v pravimu čassu vedov movčati, inu tudi govoriti? Na deržyno tudi meni ni potrebo toku bistre ocy imeti; ress je, eno hčerko imam, nazna kej iz keršanskega navuka povedati, pak tudi navè neč hudega: vune dan pak, ti Mathia! sim jest tvojmu fantu pokazov en pildek Kristuža na Križu, ga on ni poznov, potem hitru jest pomolim kupskiga krayla na quarti, kmalu ga je on imenuvov: ta je kupne krayl; inu tvojo Micko; kaj? sej še nima sedem leit, sim pred petem dnevam, na S: Stepana dan glih, takšne rečy z dèklo se pogovarjati šlišov, de so meni lasje po koncu začely ustajati: zihru rečem, de jest še nisim takšneh vedov, kader sim se vženov.

(Dalje.)